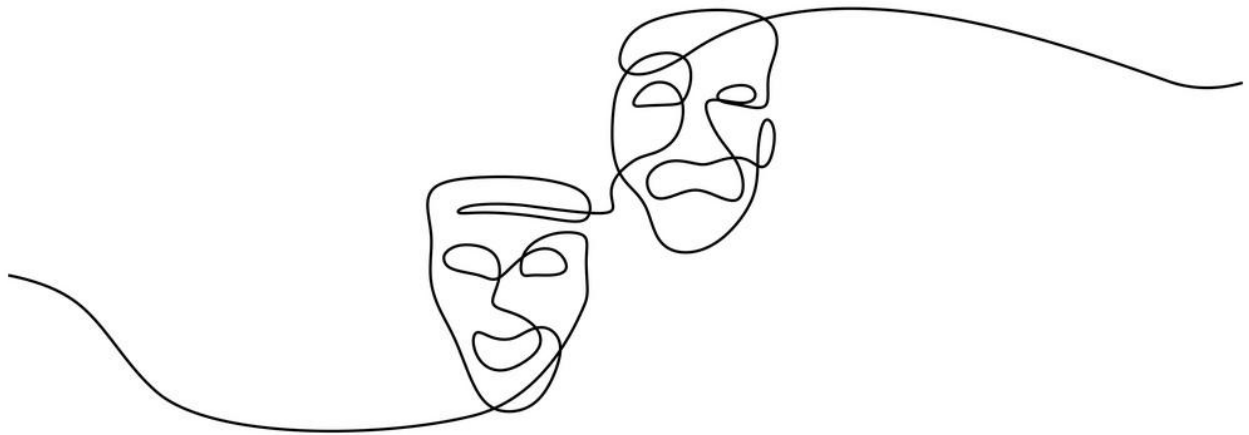

El Teatre de l'Oprimit en contextos educatius

Una guia didàctica en clau artística i crítica

Estudiant: Pau Pericot Morales
Correu electrònic: u1972891@campus.udg.edu
Grau en Pedagogia

Tutora acadèmica: Mabel Salguero Merino
Correu electrònic: mabel.salguero@udg.edu

Data de dipòsit de la memòria a través de la plataforma de TFG:
5 de juny de 2024

“El joc dramàtic és la pedagogia de l'acció que respon als dos pols més importants de la persona:
l'expressió de si mateixa i la comunicació amb les altres. Pedagogia que ha d'ocupar un lloc
específic en l'educació, iniciant el saber des del saber ser”
(Gisèle Barret)

Agraïments:

Primerament, em sembla que és just agrair-li al teatre les eines i les experiències que m'ha ofert per poder desenvolupar el Pau que soc avui.

També, agraeixo a la pedagogia fer-me tocar de peus a terra. Perquè també viu dins meu i és un canal de canvi i transformació que també em permet jugar amb l'art.

A la Mabel, la tutora d'aquest projecte, per ser artista, per acompanyar-me durant aquest procés i per conèixer abans que jo, les meves necessitats.

A les amigues també. Persones amb llum com la Mariona i la Irina que han fet més plaent aquest camí. Aquests quatre anys ja han valgut la pena només per elles.

Per acabar, agraeixo també a la meva família per transmetre'm els sabers i els valors que he pogut consolidar aquests anys i que també resideixen al pedagog que seré sempre.

Índex

1. Resum	4
2. Introducció	6
3. Aproximació teòrica	7
3.1. L'educació i la tasca pedagògica	7
3.2. El teatre i l'expressió dramàtica	8
3.3. La pedagogia teatral	9
3.4. La figura de l'artista-pedagog	12
3.5. Augusto Boal i el teatre de l'Oprimat	13
3.6. Paulo Freire i la pedagogia de l'Oprimat	16
3.7. Entre Boal i Freire	18
3.8. Introducció a l'opressió	19
3.9. Educació en Valors Cívics i Ètics	20
3.10. Cicle superior d'educació primària	22
4. Contextualització	23
4.1. Marc de referència i territori on s'inscriu el projecte	23
5. Característiques del projecte	24
5.1. Definició i missió del projecte	24
5.2. El problema o repte: justificació del projecte	24
5.3. Persones destinatàries del projecte	26
5.4. Objectius, ODS i activitats	26
a. Objectius generals	26
b. Els ODS	26
c. Activitats del projecte	27
i. La guia pràctica	27
ii. Material didàctic	33
7. Avaluació del projecte	48
8. Conclusions	56
9. Aportació al bagatge de coneixement de la Pedagogia	58
10. Referències	59
11. Annexos	62

1. Resum

La lluita de l'expressió dramàtica per ser reconeguda pel sistema educatiu i per ocupar un lloc específic a les aules, és tan llarga com la llista de beneficis que pot oferir en l'alumnat que la practica; i en el seu desenvolupament personal, social i acadèmic. El teatre a les escoles acostuma a aparèixer quan es prioritza el producte que es vol compartir, però no per gaudir del procés creatiu que és tant individual com col·lectiu, i és molt més enriquidor. El present projecte consta d'una guia didàctica per conèixer i posar en pràctica el Teatre de l'Oprimat d'Augusto Boal, una proposta estètica sistematitzada que engloba una sèrie de jocs, exercicis i tècniques teatrals amb un propòsit profund perseguit també per Paulo Freire: la humanització de la societat i la presa de consciència sobre els conflictes socials que ens condicionen. Aquest mètode teatral ha estat adaptat per ser treballat a l'àrea d'Educació en Valors Cívics i Ètics en una classe de 5è de primària d'una escola de Girona. El projecte no només pretén fomentar aquesta expressió dramàtica en la pràctica docent i en la vida de l'alumnat, sinó que també vol reivindicar la figura de l'artista-pedagog i les formacions per a docents en l'àmbit teatral.

Paraules clau: expressió dramàtica, pedagogia teatral, Teatre de l'Oprimat, Augusto Boal, guia didàctica, Educació en Valors Cívics i Ètics, artista-pedagog

Abstract

The fight for dramatic expression to be recognized by the educational system and to occupy a specific place in classrooms is as long as the list of benefits it can offer to students who practice it, including their personal, social, and academic development. Theater in schools usually appears when the focus is on the product to be shared, rather than enjoying the creative process, which is both individual and collective, and much more enriching. This project consists of a didactic guide to learn about and implement Augusto Boal's Theater of the Oppressed, a systematic aesthetic proposal that encompasses a series of games, exercises, and theatrical techniques with a deep purpose also pursued by Paulo Freire: the humanization of society and raising awareness about the social conflicts that condition us. This theatrical method has been adapted to be worked on in the subject of Education in Civic and Ethical Values in a 5th-grade class at a school in Girona. The project not only aims to promote this dramatic expression in teaching practice and in

students' lives but also seeks to advocate for the figure of the artist-pedagogue and training for teachers in the theatrical field.

Keywords: dramatic expression, theatrical pedagogy, Theater of the Oppressed, Augusto Boal, didactic guide, Education in Civic and Ethical Values, artist-pedagogue.

2. Introducció

El treball de final de grau que presento en aquest document engloba un projecte d'intervenció sobre el Teatre de l'Oprimit en contextos educatius acompanyat d'una breu guia per a docents amb deu exercicis, i que també se serveix d'una gran reflexió en qüestions educatives; el paper que li deixem tenir a l'expressió dramàtica i al teatre a les nostres escoles. És sabut que l'educació artística i les arts escèniques ofereixen nombrosos beneficis en el desenvolupament cognitiu i social dels infants, però també és sabut que no es promou tant com ens agradaria a aquells que hi creiem fermament. La figura de l'artista-pedagog està desprestigiada i les formacions per a docents en l'àmbit teatral també ho estan.

Els objectius generals de la meua proposta d'intervenció s'estructuren de la següent manera:

- Fomentar l'expressió dramàtica en la pràctica docent.
- Incloure elements i pràctiques teatrals en la docència.
- Posar en pràctica exercicis teatrals propis del Teatre de l'Oprimit.
- Reflexionar en comunitat sobre diferents qüestions personals i socials.

Com sembla que ja he deixat entreveure en el primer paràgraf, el pedagog que s'ha anat constituint dins meu està compartint lloc amb un artista que ja hi era de fa temps. Personalment, el teatre i l'educació artística em van obrir nous horitzons en el meu procés d'autoconeixement i em van descobrir eines i recursos que van afavorir el meu empoderament personal i que em van canviar la mirada cap al món social. Des de llavors, sempre que he pogut li he tornat el favor al teatre; he escampat les seves eines i els seus recursos artístics en la meua tasca com a educador en el lleure i com a pedagog. És per això que sovint intento fer una crida a les arts i reivindicar la seva presència i legitimitat en l'educació d'àmbit formal. Amb aquest treball, a part d'oferir a les docents recomanacions pròpies de l'expressió dramàtica per fer-ne un bon ús en la seva pràctica, ofereixo un recull d'exercicis teatrals per apropar també el teatre, d'una forma autèntica, a l'alumnat. Per fer-ho, compto amb la reconeguda feina del Teatre de l'Oprimit d'Augusto Boal, tot un conglomerat estètic i sistematitzat de tècniques i exercicis a on es busca humanitzar l'humà, i analitzar les opressions i les conflictivitats que ens envolten. Ho plantejo d'una manera accessible per a una classe de 5è de primària per mitjà de l'àrea d'Educació en Valors Cívics i Ètics.

3. Aproximació teòrica

3.1. L'educació i la tasca pedagògica

L'acte d'ensenyar és una pràctica complexa que va més enllà de la simple transmissió d'informació. L'ensenyament no pot ser reduït a una tasca mecànica; és una pràctica reflexiva que implica tres aspectes clau. Primer, l'adaptació a la situació, requerint una reflexió i creativitat constants. Segon, l'acte d'ensenyar és una forma d'investigació, que integra la pràctica i l'avaluació. Tercer, implica transformar l'experiència en coneixement, connectant l'acció amb la consciència (Laferrière, 1999). A més, és una relació humana entre docent i alumna, que promou el desenvolupament personal i el saber. Aquesta tasca implica despertar la motivació i l'interès de l'alumnat, i requereix una combinació d'arts i tècniques. Reconèixer el caràcter reflexiu, interactiu, complex i rigorós de l'acte d'ensenyar que persegueix el desenvolupament de les persones és reconèixer al mateix temps el seu caràcter identificatiu.

L'educació té molt a veure amb la lluita per una democràcia radical, és a dir, una democràcia ampliada en termes de justícia social, llibertats i relacions socials igualitàries en els diferents àmbits. Els aspectes democràtics, més que reflectir-se com a continguts en el currículum, han de reflectir-se en tot el procediment d'organització escolar perquè totes les persones que intervenen en el procés educatiu (alumnat, familiars, professorat, tècniques, col·lectius, institucions...) s'impregnin de valors i formes democràtiques. El que coneixem com a currículum ocult.

La perspectiva d'Ivan Illich sobre l'educació tracta d'una crítica profunda al model convencional d'institucions educatives i proposa una reinvenió radical del procés educatiu. Illich sosté que les institucions escolars tendeixen a crear una dependència nociva en lloc de fomentar la veritable autonomia i curiositat en l'alumnat. Ell proposa una "desescolarització de la societat"; una transformació que implicaria descentralitzar i democratitzar l'aprenentatge, permetent que aquest s'integri de manera orgànica en la vida quotidiana i comunitària. L'educació autèntica ha de ser un procés d'empoderament personal i comunitari. En la seva visió, cada individu hauria de tenir la llibertat de buscar i crear coneixement d'acord amb les seves pròpies necessitats i interessos, alliberant-se així de l'opressió de les institucions educatives tradicionals. El seu enfocament promou una participació activa i una construcció col·lectiva del coneixement, la qual cosa porta a una concepció més àmplia i democràtica de l'educació com un dret fonamental i una eina per a la transformació social (Illich, 1975).

Els coneixements i les capacitats es consideren els principals continguts educatius necessaris perquè els alumnes puguin negociar de manera crítica els límits culturals que els ofereix la societat i, en conseqüència, per a procedir a transformar el món en què viuen (Di Caudo, 2013).

Des de les seves diversos corrents i perspectives, la pedagogia ens recorda la importància de cultivar la curiositat, la creativitat i la capacitat crítica en els individus, així com la necessitat de fomentar la inclusió, el respecte i la col·laboració en els entorns educatius. En última instància, la pedagogia ens convida a imaginar i construir un futur on l'educació sigui un dret universal, accessible i transformador, capaç d'estimular el potencial de cadascú i contribuir a un món més sostenible i harmoniós.

3.2. El teatre i l'expressió dramàtica

El teatre és una de les arts més prolífères i polifòniques que coneix la humanitat. Diferents camps i contextos se serveixen d'aquesta, i per això, sempre és complicat trobar una definició prou àmplia i coherent alhora. Podríem començar dient que el teatre és aquella literatura destinada a ser representada. És el gènere literari que integra l'escriptura amb la representació, és a dir, un gènere mixt que conté dos tipus d'elements: els literaris o formals i els dramàtics o tècnics. Generalment, també utilitzem “teatre” quan parlem de l'edifici a on es representa una peça teatral. Així doncs, el teatre no deixa de ser la construcció d'un univers de ficció habitat per persones a on intèrprets donen vida a personatges, a través de procediments diversos, davant d'un públic que accepta aquesta convenció. En aquesta construcció d'universos rau l'expressió teatral, a la qual l'expressió dramàtica ofereix un element central: la rèplica de processos de vida i de conductes de les persones que habiten aquests universos (Vieites, 2016). El teatre, com totes les arts, és un element cultural essencial perquè ofereix i evidencia un sistema simbòlic, un llenguatge de pensament que sempre ha existit entre les persones.

Cal diferenciar, per començar, el joc dramàtic del teatre, per poder diferenciar també quin és el camp d'acció de la pedagogia teatral. Quan es parla d'expressió dramàtica ens referim a una forma d'expressió artística que utilitza el teatre com a mitjà principal de comunicació. En contextos educatius, les participants fan servir el cos, la veu, les paraules i els gestos per representar personatges, emocions i situacions d'una manera dramàtica. L'objectiu de l'expressió dramàtica és explorar i expressar emocions, idees i històries a través de la interpretació i la

representació teatral. Aquesta dramatització de la teatralitat utilitza estratègies on l'alumnat està al centre i permet l'exploració dramàtica sobre les experiències viscudes (Hervitz, 2018). L'expressió teatral parla explícitament de l'art teatral; de la interpretació, la representació i l'espectacle com a producte.

Aquesta pràctica dramàtica pot incloure exercicis d'improvisació, jocs teatrals i altres activitats que fomentin la creativitat, la col·laboració i el desenvolupament personal de les participants. És aquesta expressió de la qual se serveix l'educació, ja que ofereix una gamma àmplia d'objectius, com ara l'expressió personal, la construcció d'habilitats socials o l'exploració de temes personals o socials.

3.3. La pedagogia teatral

La pedagogia teatral sorgeix a Europa com a resposta educativa a la necessitat de renovar metodologies que optimitzessin el procés d'aprenentatge, profundament alterat per la Primera i la Segona Guerra Mundial, i les seves conseqüències en l'ordre social, cultural, polític, religiós, ètic i econòmic des de principis del segle passat fins avui. Aquest camp d'acció pedagògica es constitueix com una gran aportació metodològica per recolzar el procés de transició, des de la concepció conductista imperant durant el segle XX, cap a una visió constructivista de l'educació, característica del segle XXI i la seva diversitat (Valdés et al., 2018).

El “pedagog”, a l'antiga Grècia, era aquell esclau que conduïa els infants del seu amo al gimnàs, ja que així es denominava l'escola en aquell temps. Més tard, el terme va anar ampliant les seves accepcions per designar la persona que té com a professió l'educació, o la persona especialista en qüestions educatives. En un camp com l'educació teatral, que és tan vell com la pròpia humanitat, però que només recentment s'ha començat a sistematitzar, el pedagog teatral també hauria de ser la persona que la dinamitza pel seu desenvolupament, la persona que la promou i la difon; la persona que amb la seva pràctica i amb la seva reflexió i la seva investigació, fa que el camp de l'educació teatral avanci i es normalitzi (Vieites, 2015).

La pedagogia teatral utilitza el teatre i el drama com a eina per aconseguir objectius educatius. El teatre, cada cop més, es revela com un mecanisme educacional de primera importància per la formació i el desenvolupament personal i social de la persona. La pedagogia teatral treballa

aspectes afectius, cognitius, perceptius, psicomotors, socials i verbals, per mitjà de l'enfocament holístic de les tres "C", sostingut per grans pedagogs com Pestalozzi: cos, cor i cap. Es tracta d'una pedagogia activa com bé ho anuncia l'etimologia grega de la paraula drama (*drao*=acció) que busca processos d'aprenentatge vius, reflexius i pràctics. El punt de partida pedagògic del teatre és el moment lúdic que permet posar en marxa el procés creatiu, el qual ha de suscitar estímuls, sorprendre i interrogar, per passar després cap al caire dramàtic i, posteriorment si es desitja, al teatral (Hervitz, 2018).

Sigui la que sigui la seva forma d'inserció i el seu objectiu en el procés educatiu, la pedagogia teatral té com a eixos centrals els següents principis (García-Huidobro, 2018):

- Ser una metodologia activa que treballa amb tots els elements relatius al món afectiu de les persones.
- Prioritzar el desenvolupament de la vocació humana dels individus per sobre de la seva vocació artística, és a dir, ser una disciplina articulada per a tots i no només per als més dotats com a futurs actors o actrius.
- Entendre la capacitat de joc dramàtic de l'ésser humà com el recurs educatiu fonamental i el punt de partida obligatori per a qualsevol indagació pedagògica. Dit d'altres maneres, el teatre no és un fi en si mateix, sinó un mitjà al servei de l'alumne.
- Respectar la naturalesa i les possibilitats objectives dels alumnes segons la seva etapa de desenvolupament del joc, estimulants els seus interessos i capacitats individuals i col·lectives en un clima de lliure expressió.
- Entendre l'eina com una actitud educativa més que com una tècnica pedagògica. Experimentar l'educació artística com un estat de l'esperit i l'impuls creatiu com un acte de valentia.
- Privilegiar sempre el procés d'aprenentatge per sobre del resultat artístic-teatral.

Les etapes del desenvolupament del joc a través de la pedagogia teatral ofereixen una visió completa de com evolucionen les habilitats i les experiències dels participants al llarg del temps. Aquesta segmentació permet als educadors adaptar les seves pràctiques pedagògiques a les necessitats específiques de cada grup d'edat, garantint així un aprenentatge efectiu i significatiu.

A la primera etapa, que abasta des de la primera infància fins als cinc anys, es posa èmfasi en el joc personal i la concentració individual. Els nens se centren en les seves pròpies activitats sense la necessitat de la presència d'un públic i comencen a explorar les seves expressions i manifestacions emocionals a través del joc.

A la segona etapa, que va dels cinc als nou anys, es desenvolupa el joc dirigit, on els nens comencen a interactuar amb altres i a compartir les seves experiències de joc. Aquesta etapa fomenta la consciència social i l'aprenentatge a través de la interacció amb els altres i la pràctica de la imitació i la dramatització.

A la tercera etapa, que va dels nou als quinze anys, es potencia el joc dramàtic, on els participants comencen a explorar els conceptes fonamentals del teatre com ara els personatges, el diàleg i el conflicte. Aquesta etapa promou la consciència teatral i la comprensió dels aspectes més profunds de la representació escènica.

Finalment, a la quarta etapa, que va dels quinze als vint-i-cinc anys, es desenvolupa la dramatització, on el jovent adult es compromet en la interpretació escènica de textos i la producció teatral. Aquesta etapa proporciona una plataforma per expressar i explorar temes més complexos i profunds, i pot servir com a preparació per a una futura carrera en el món del teatre.

En resum, les etapes del desenvolupament del joc a través de la pedagogia teatral ofereixen una estructura clara i progressiva per al creixement i l'aprenentatge dels participants, fomentant alhora la seva creativitat, expressió i col·laboració amb els altres (García-Huidobro, 2018).

Considerar la pedagogia teatral en la seva capacitat per arribar a tots els racons de l'educació, sigui formal sigui no formal, implica entendre que l'educació teatral és multiforme, diversa, plural, però, al mateix temps, és educació basada en dos modes bàsics d'expressió: la dramàtica i la teatral. Implica treballar de forma permanent per millorar les pràctiques i desenvolupar les teories, per ampliar les metodologies i escriure les històries, i sobretot per treballar en xarxa, perquè els desafiaments i reptes que implica la construcció de la pedagogia teatral exigeixen el concurs de tota mena de veus i discursos, en tots els països de tots els continents. Perquè l'educació teatral, en una perspectiva sociocrítica, és una eina per a la reconstrucció i la transformació social (Pérez, 1993).

Fent teatre a les escoles es pretén afavorir l'eclosió d'un laboratori d'aprenentatge per així millorar la comprensió de la seva utilitat en la societat. El teatre es defineix com a creatiu i té com a base l'ésser humà. Abans que cap altra cosa, es tracta d'un art que permet inscriure una diferència. Buscar, inventar, crear però no reproduir. Com en tot art, el teatre ha d'atrevir-se a utilitzar la creativitat i la marginalitat per imposar una filosofia i una estètica (Laferrière, 1999).

3.4. La figura de l'artista-pedagog

La imitació i la representació són accions i processos que el teatre i l'educació comparteixen. Conflueixen en aquestes pràctiques, però les relacions que s'han anat produint entre ells han estat esporàdiques i irregulars en el temps. Ni l'escola ni la mateixa societat, al llarg de la història, no ha pogut mai confiar en aquelles pràctiques i accions susceptibles de racionalització i amb un fort component emocional. Per això, la pràctica del teatre en l'educació sempre ha depès més de la iniciativa, la formació o la valentia dels mateixos educadors que dels escenaris propiciats per les polítiques educatives (Baraúna i Motos, 2009).

És indubtable que una reforma del sistema educatiu que inclogui canvis en el currículum, la formació de les docents i els mètodes pedagògics, juntament amb una integració de l'art i la cultura, millorarà significativament el paper de l'art a la societat. L'educació, tot i que essencialment té lloc dins de les aules, també s'amplia fins a esdevenir un projecte cultural que involucra la participació de diversos agents de la comunitat (Laferrière, 1999). La fusió entre teatre i escola depèn de la naturalesa i la qualitat de la formació artística dels docents, i és crucial per desenvolupar una relació positiva entre els joves i el teatre. Com deia, la formació dels educadors en aquest àmbit és clau per assegurar una inserció exitosa de l'art teatral a l'escola i, al mateix temps, millorar la seva contribució a la societat.

Per fer realitat aquesta visió, la formació dels formadors ha de considerar l'art i la cultura com a part integral del procés educatiu i ha d'evitar reduir la intervenció artística a la simple funció pedagògica. És essencial fomentar projectes culturals conjunts amb altres institucions fora de l'entorn escolar i crear espais d'intercanvi cultural durant i després de l'horari lectiu. D'aquesta manera, es pot difondre una filosofia de vida i una comprensió de l'art com una expressió creativa i no només didàctica.

El teatre, com a art fonamentat en l'ésser humà, pot servir com a catalitzador per a la interacció cultural i la comunicació entre les persones. És un espai compartit pels espectadors on cadascú pot interpretar i contribuir amb el seu propi contingut. A través del teatre a l'escola, es busca crear un entorn d'aprenentatge que millori la comprensió de la seva utilitat a la societat, fomentant la creativitat i la crítica entre els estudiants. En general, podem dir que l'objectiu fonamental del teatre és proporcionar experiències, instruments i recursos que permetin a les persones explorar i ampliar el número i la qualitat dels seus propis registres expressius i comunicatius. Persegueix l'objectiu d'enriquir i millorar la seva visió de la realitat i del món, i aconseguir d'aquesta forma millorar la seva qualitat de vida. Parlem de processos d'empoderament (Baraúna i Motos, 2009).

Considero de vital importància reflexionar així sobre la figura de l'artista-pedagog. Per concedir-li a l'art l'espai que es mereix en l'àmbit educatiu, hem de plantejar-nos primer qui són les professionals que planificaran i intervindran en aquest procés d'aprenentatge i quin és l'objectiu pedagògic que rau darrere dels materials i activitats que es desenvolupen per treballar l'art a les escoles.

3.5. Augusto Boal i el teatre de l'Oprimit

Per Augusto Boal, el teatre és considerat la primera invenció humana; la que permet i fomenta el desenvolupament d'altres invents i creacions. Neix quan l'ésser humà descobreix la capacitat d'observar-se a si mateix, impulsant així noves formes d'actuar i pensar. A través de la teatralitat, l'ésser humà es converteix en actor i espectador de la seva pròpia vida, desenvolupant una capacitat única d'autoreflexió i autoconeixement.

Només l'ésser humà posseeix aquesta composició tripartida; el jo-observador, el jo-en-situació, i el jo-possible, perquè és l'únic capaç de desdoblar-se: mirar-se en l'acte de mirar; reflexionar mentre també actua (Boal, 2004). Aquesta dualitat intrínseca entre estar dins i fora de la situació, en el present i en el potencial futur, fa que necessiti crear símbols per capturar aquesta complexitat. Aquí és on es produeixen els altres descobriments com la pintura, la música, la dansa, la paraula... i altres formes artístiques. L'ésser humà pot expressar aquesta relació entre el seu ser actual i el seu potencial, omplint l'espai de l'existència amb representacions simbòliques. En contrast, els animals només comuniquen mitjançant un llenguatge predominantment icònic, basat en senyals simples com crits, expressions facials i gestos corporals.

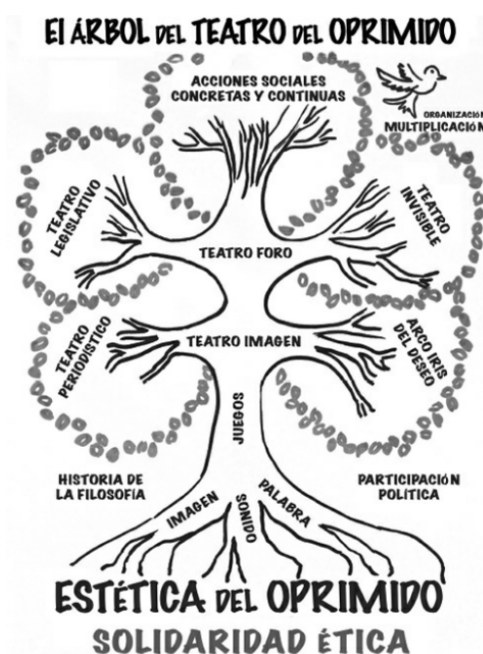
L'ésser humà manifesta plenament la seva humanitat quan crea el teatre. En els seus inicis, l'actor i l'espectador eren una sola entitat; només en desdoblar-se, quan algunes persones es dediquen a actuar mentre d'altres es converteixen en espectadors, es desenvolupen les diverses formes teatrals que reconeixem avui. Així mateix, sorgeixen els teatres, espais construïts específicament per a venerar aquesta separació entre l'actuació i l'observació. Amb aquesta separació, també emergeixen les professions d'actor i espectador. No obstant això, el teatre no és només una professió o una forma d'art, sinó una vocació que ressona en tota la humanitat, una via per a explorar la complexitat de l'experiència humana i connectar-se amb els altres de manera profunda i significativa (Boal, 2004).

L'individualisme que caracteritza les nostres societats postmodernes genera una capacitat autodestructiva en les persones, convertint així la violència en un escenari procliu a manifestar-se en tot àmbit, inclòs l'educatiu. En el Teatre de l'Oprimat de Boal, l'objectiu és transformar la realitat mitjançant la conscienciació d'aquelles que són les oprimides, perquè assumeixin i reconeixin la seva situació. És indubtable que reconèixer-se com a oprimides pot ajudar a despertar i trencar el paradigma (Gavilanes i Astudillo, 2016).

El Teatre de l'Oprimat (TO), concebut pel reconegut dramaturg brasiler Augusto Boal, sorgeix com una proposta estètica sistematitzada que engloba una sèrie de jocs, exercicis i tècniques teatrals amb un propòsit profund: la humanització de la societat. Aquest enfocament pedagògic proporciona a les persones les eines estètiques necessàries per a reflexionar sobre el seu passat dins del context present, tot capacitant-les per a forjar activament el seu futur, en lloc de romandre passives i esperant que les coses succeeixin. En essència, el Teatre de l'Oprimat emergeix com una plataforma de diàleg comunitari que actua com a catalitzador per a la transformació de la realitat social. Vol ser un mirall màgic amb el qual puguem, de forma organitzada i polititzada, transformar la nostra imatge i totes les imatges d'opressió que es reflecteixin en aquest.

Segons Boal, aquesta Estètica de l'Oprimat busca desenvolupar en els participants la capacitat de percebre el món a través de totes les arts, i no només del teatre. Per explicar aquesta estètica, Boal ho fa a través d'una metàfora d'un arbre. El TO és un arbre estètic: té arrels, tronc, branques i copes. Les seves arrels estan clavades al terra fèrtil de l'Ètica i la Solidaritat, que són la saba que alimenta el gran arbre i també el primer factor per la intervenció de societats no opressives.

Aquesta saba viatja per les artèries axials de la Paraula, la Imatge i el So, que transiten després pels Jocs Lúdics. A continuació, es donen a conèixer les diferents tècniques i estudis que desenvolupa el TO. Al Teatre Imatge, al centre, s'estimulen les formes de percepció no verbal, sense necessitat de paraula. L'arbre té quatre grans copes, i una última a dalt. La primera tracta del Teatre Periodístic que pretén desmitificar aquesta falsa neutralitat del periodisme transformant notícies i reportatges o altres materials, en escenes teatrals. La segona copa és l'*Arco Iris del Deseo*, a on s'estudien les tècniques introspectives, que mostren opressions que portem integrades en la ment. La tercera copa és el Teatre Invisible, que intenta sensibilitzar a la ciutadania sobre opressions que passen desapercibudes i que poden estar succeint en un altre lloc en aquell mateix moment. La quarta copa, el Teatre Legislatiu, a través d'un fòrum, pretén simular una assemblea legislativa per fer que la ciutadania compregui els mecanismes de fabricació de les lleis. En el Teatre Fòrum, per acabar, les oprimides conscients i les oprimides *conscienciables*¹ exposen opinions, necessitats i desitjos; assagen “accions socials concretes i continuades”, que es desenvolupen en aquesta copa major, la gran meta del Teatre de l'Oprimit: la intervenció a la realitat (Boal, 2012).

Font: Llibre “*Teatro del oprimido*” d’Augusto Boal

¹ Prové del mot “conscientització”, emprat per primera vegada per Freire l’any 1970 en el context de la seva pedagogia; que se centra en l’empoderament dels oprimits a través de la presa de consciència crítica sobre les seves circumstàncies socials i polítiques.

Les accions teatrals del Teatre de l'Oprimít proporcionen mètodes educacionals alternatius a través d'accions socioeducatives que possibiliten l'aproximació efectiva amb la població. Aquestes accions educatives proporcionen el desenvolupament de la consciència crítica en els participants, possibilitant la identificació dels problemes socials viscuts. Les tècniques teatrals desenvolupen activitats d'educació per la ciutadania i participació popular, mitjançant discussions públiques que ajuden a sensibilitzar a les persones sobre els temes que són tractats, reflexionats i apresos col·lectivament, a través del diàleg.

L'originalitat d'aquest mètode i sistema consisteix, principalment, en tres grans transgressions:

1. Cau el mur entre l'escenari i la platea: totes poden utilitzar el poder de l'escena.
2. Cau el mur entre l'espectacle teatral i la vida real: el primer es tracta d'una etapa propedèutica, o bé, preparatòria per assumir la segona.
3. Cau el mur entre artistes i no artistes: som totes persones, som humanes, artistes de totes les arts, totes podem pensar a través de mitjans sensibles. Art i cultura populars.

Així doncs, a grans trets, el TO té com a objectius principals la democratització del teatre i la popularització de l'expressió artística i política. A la pràctica, parlem d'un seguit d'exercicis, jocs i tècniques teatrals que propicien la interacció entre el públic espectador de la peça representada, provocant el dubte, tractant de trobar una millor comprensió dels problemes socials, tot buscant alternatives per millorar-los. D'aquest forma el Teatre de l'Oprimít també conegut com a Teatre de les Oprimides, es constitueix com a una alternativa per l'educació i la promoció de la participació popular. En l'àmbit escolar o en el de la intervenció sociocultural, una sessió de Teatre de l'Oprimít es pot realitzar en qualsevol espai. Donat que proposa un enfocament globalitzador i la seva estructura ofereix als participants una posada en escena senzilla composta de cossos i imatges. Es tracta d'un nou mitjà de lectura de la realitat, de les interaccions entre els individus i de les preocupacions de cadascú (Motos, 2010).

3.6. Paulo Freire i la pedagogia de l'Oprimít

Paulo Freire va desenvolupar una pedagogia alliberadora, destacant la importància de la reflexió crítica i la transformació social, on només a través de l'alfabetització, l'home podrà arribar a

l'alliberació. La seva obra més influent, "Pedagogia de l'Oprimít" (1970), argumenta que l'educació no només transmet coneixements, sinó que també ha de generar consciència i participació activa en la transformació de la realitat, construint un món comú. La pedagogia de Freire passa per dos moments interrelacionats: primer, les persones perjudicades desvetllen el món de l'opressió i s'hi comprometen en la praxi; segon, la transformació de la realitat opressora, que fa florir la pedagogia de l'alliberament. A través del diàleg, la pràctica i la conscienciació, els individus es converteixen en agents de canvi i construeixen un món més just i lliure. Freire desafía la visió tradicional de l'educador com a simple transmissor de coneixements, defensant una metodologia flexible i adaptada al context social. El mètode educatiu deixa de ser un instrument amb el qual l'educador manipula els educands i passa a ser un acte de comprensió i anàlisi del contingut. Un acte que es construeix dia a dia a les aules i mitjançant l'educació, tant formal com no formal.

La deshumanització afecta tant les persones oprimides com a les opressores, distorsionant la vocació del que Freire anomena "ser més". La violència de les opressores no genera una vocació de "ser menys" en les oprimides, sinó que els porta a lluitar per recuperar la seva humanitat. Aquesta lluita té sentit quan les oprimides no busquen convertir-se en opressores, sinó en restauradors de la humanitat per a tots dos grups. Aquí radica la gran tasca humanista i històrica de la persona oprimida: alliberar-se de si mateix i alliberar a les opressores. Aquests que oprimeixen, exploten i violenten per raó del seu poder, no poden tenir en aquest poder la força de l'alliberació de les oprimides ni d'elles mateixes. Només el poder que reneix de la debilitat de les oprimides serà prou fort per alliberar els dos col·lectius (Freire, 2000).

La pedagogia de Freire busca empoderar les persones oprimides, promoure la seva participació activa en la construcció d'una societat més igualitària, i enderrocar aquesta situació sociocultural dominada per les elits de les persones privilegiades. El diàleg, que busca la llibertat, es destaca com l'element clau en aquest procés educatiu. Freire argumenta que el diàleg facilita una comunicació autèntica i significativa entre l'educador i els educands, promocionant un aprenentatge més profund i col·laboratiu. Freire estableix que la naturalesa de l'ésser humà és, per ella mateixa, dialògica, i creu que aquest intercanvi comunicatiu té un rol principal en la nostra vida. Estem contínuament dialogant amb altres, i és en aquest procés on creem i ens recreem. Segons Freire, el diàleg és una reivindicació a favor de l'opció democràtica dels educadors. A fi

de promoure un aprenentatge lliure i crític, els educadors han de crear les condicions per al diàleg que al seu torn provoqui la curiositat epistemològica de l'aprenent. L'objectiu de l'acció dialògica és sempre revelar la veritat, interaccionant amb els altres i amb el món. Així, l'educació es converteix en una relació bidireccional on tant l'educador com l'estudiant aprenen i contribueixen de manera integral al procés educatiu.

3.7. Entre Boal i Freire

Tant Freire com Boal conceben l'acte d'ensenyar com una acció dinàmica a on la qüestió de la identitat cultural, social i la dimensió individual són elements essencials en la pràctica educativa. La pedagogia freireana i la metodologia de l'Oprimat de Boal defensen que per dur a terme accions socioeducatives competents, és imprescindible buscar i conèixer el saber i la cultura popular i social. Proposen una pedagogia que relaciona l'ensenyament amb les experiències viscudes, amb el treball i la política. El seu pensament, com és evident, està intensament orientat per un projecte polític i pedagògic el contingut del qual és l'alliberació de l'oprimat. Les metodologies emprades per aquests dos autors no parlen de categories abstractes, sinó de les necessitats de les persones, captades a través de les seves pròpies expressions i analitzades tant per l'educador com per l'educand, per les participants i pel *curinga*².

Per Freire i Boal, la funció de l'educador és la promoció social dels individus. L'acte d'educar es constitueix com a una forma d'intervenció al món, de presa de decisions i de la pròpia posició social. Els processos de formació, en el camp teòric i pràctic, han de generar en les protagonistes, l'alumnat, el desenvolupament de la capacitat de pensar per elles mateixes. L'educació transformadora defensada per aquests dos autors té l'objectiu de desenvolupar en les persones oprimides el pensament crític i la capacitat d'intervenir d'una forma crítica en la societat, a on el diàleg és concebut com la manera més productiva de la formació d'aquesta personalitat crítica. El coneixement necessita l'expressió i la comunicació. No es tracta d'un acte solitari, s'estableix en la dimensió dialògica (Baraúna i Motos, 2009).

² El *curinga* al Teatre de l'Oprimat és un facilitador multidisciplinari que estimula el diàleg horitzontal, la reflexió crítica i l'acció transformadora, promovent l'expressió i la cerca d'alternatives per a la superació de l'opressió. És la figura que realitza les funcions d'animador, coordinador, director de teatre o moderador dels esdeveniments en un grup de TO. La traducció de la paraula al català seria "comodí".

Les accions educatives proposades pel Teatre de l'Oprimat poden ajudar a l'educador en el treball amb individus que viuen en contextos socials de violència, en la mesura que possibiliten un alleujament de tensions d'una forma socialment acceptable. Posant sobre la taula l'exercici dels altres papers socials i practicar l'empatia cap a l'altre, s'obre un espai per a la presa de consciència de les implicacions i les conseqüències de les seves accions i les dels altres, propiciant així la reflexió sobre qüestions ètiques. Les tècniques de dramatització estimulen la capacitat per resoldre problemes de forma eficaç en generar constructivament certs comportaments al subjecte, en moments de conflicte. Aquestes situacions d'aprenentatge l'ajuden a renunciar a la violència, a desenvolupar la capacitat de diàleg i a cercar conjuntament solucions als problemes (Baraúna i Motos, 2009).

Per Freire i Boal el desafiament per a transformar l'escola, l'educació i la societat resideix en la superació de la injustícia socioeconòmica implícita en les estructures polítiques i econòmiques de la societat. Aquestes injustícies poden ser superades mitjançant la pràctica de la diversitat i de l'autoafirmació amb una política cultural més àmplia d'alliberació i justícia social. En les seves línies d'actuació també es destaca el plantejament comunitari participatiu i la gestió democràtica. Freire afirma que no naixem demòcrates, sinó que ens tornem demòcrates. L'educació i el teatre són concebuts com a mitjans per aconseguir l'autonomia del subjecte amb relació al seu univers social, com una forma d'entendre i reaccionar contra l'opressió. L'eix central de la ideologia de Freire i Boal és la llibertat i l'aprenentatge i l'autonomia social només sorgiran en la mesura en què els participants es comparteixin lliurement i críticament (Baraúna i Motos, 2009).

3.8. Introducció a l'opressió

Per poder posar en pràctica una pedagogia teatral més reveladora i transformadora per a l'educació del segle XXI, moltes de les metodologies emprades es relacionen amb les eines que ens ofereix el teatre social més crític, un gènere més experimental i comunitari que permet abordar diferents aspectes de la societat actual. Promou la visibilització, reflexió i resolució de conflictes i opressions de la societat actual.

Segons el diccionari de sociologia i ciències socials, l'opressió és tota aquella obstaculització del normal i lliure desenvolupament integral d'una persona, un grup social, una classe social o una nació per part d'una altra persona, grup social, classe social, nació o estat, que es pot dur a terme

amb violència física, psicològica, moral o simbòlica. Es tracta d'un fenomen complex i sistèmic, derivat de les estructures socials, polítiques i econòmiques que perpetuen la desigualtat i la injustícia, que implica dominació, subjugació, privació de drets i llibertats fonamentals d'un col·lectiu per part d'un altre col·lectiu o institució. S'entén com un sistema de relacions de poder en què un grup dominant exerceix control i privilegis sobre grups marginats. El racisme, el sexisme, la discriminació de classe i altres manifestacions d'inequitat són exemple de formes d'opressió.

Crítiques i teories sociològiques desenvolupades per grans pensadors com Marx, Weber, Bourdieu o Foucault, ofereixen una comprensió més profunda de com es perpetua l'opressió a través de les institucions i les ideologies que reforcen les jerarquies de poder. Això inclou conceptes com la reproducció social, que destaca com les estructures socials perpetuen la desigualtat a través de la socialització i les institucions educatives, i l'hegemonia cultural, que fa referència al domini ideològic dels grups dominants sobre els valors i les creences acceptades per la societat en general.

Freire, per exemple, descriu l'opressió com un fenomen que no només limita les oportunitats i els recursos de les persones oprimides, sinó que també les priva de la seva capacitat d'acció i de la seva veu en la societat (Freire, 2000). Aquesta opressió es manifesta en múltiples formes, com ara la pobresa, la discriminació, la manca d'accés a l'educació i la falta de participació en les decisions que afecten les seves vides.

3.9. Educació en Valors Cívics i Ètics

L'Educació en Valors Cívics i Ètics és essencial per al desenvolupament integral de les persones i la seva preparació per a una participació activa i responsable a la societat. A través d'aquesta educació, els estudiants adquireixen les eines necessàries per comprometre's amb els valors democràtics i comprendre la complexitat de les qüestions ètiques i socials contemporànies. L'àrea se centra en quatre camps competencials fonamentals: autoconeixement i autonomia moral, comprensió del marc social de convivència, sostenibilitat i ètica ambiental, i educació emocional. El currículum es basa en el desenvolupament de sabers pràctics i teòrics per promoure la reflexió, el diàleg i l'acció ètica i cívica dels estudiants. Mitjançant metodologies participatives i interdisciplinàries, es busca fomentar una ciutadania global conscient, respectuosa i compromesa amb els reptes del segle XXI.

Aquesta àrea d'Educació en valors cívics i ètics s'estructura en quatre competències específiques que pretenen completar el perfil competencial de sortida de l'alumnat al final de l'etapa educativa bàsica:

- Identificar aspectes vinculats a la pròpia identitat i a les qüestions ètiques relatives a un mateix, en el seu entorn proper, buscant la informació a l'abast i interpretant-la de forma reflexiva i crítica per promoure l'autoconeixement i el desenvolupament de l'autonomia moral. **Autoconeixement i autonomia moral.**
- Actuar i interactuar atenent normes i valors cívics i ètics, reflexionant sobre la seva importància per a la vida individual i col·lectiva, per aplicar-los de manera efectiva i argumentada en diferents contextos i amb la finalitat de promoure una convivència pacífica, respectuosa, democràtica i justa. **Societat, justícia i democràcia.**
- Interpretar les relacions sistèmiques entre l'individu, la societat i la natura, així com la importància de l'acció local i les seves conseqüències en l'entorn proper, per desenvolupar un paper actiu i conseqüent amb el respecte, la cura i la protecció de les persones i del planeta. **Sostenibilitat i ètica ambiental.**
- Desenvolupar l'autoestima i l'estima de l'entorn, a partir de la identificació, expressió i gestió de les emocions i sentiments propis i reconeixent i valorant els dels altres, amb la finalitat d'assolir una actitud empàtica i respectuosa envers un mateix, els altres i la natura. **Educació emocional.**

Com s'indica abans, aquestes quatre competències es tradueixen en quatre sabers que representen l'assignatura. Els sabers, que inclouen coneixements, destreses, valors i actituds, es desenvolupen en contextos d'aprenentatge competencial. Les docents poden adaptar aquests contextos segons considerin pertinent. Per facilitar l'aprenentatge i el desenvolupament de competències, es proposa organitzar els sabers mitjançant situacions d'aprenentatge, que presenten reptes i contextos del món real. Aquest enfocament vincula els sabers amb les capacitats necessàries per a l'aprenentatge competencial, canviant la planificació tradicional basada en temes disciplinaris. L'objectiu és apropar-se a la lògica de l'aprenent, donant sentit als seus aprenentatges a través de contextos rellevants (DOGC 175/2022).

3.10. Cicle superior d'educació primària

L'educació primària és una etapa essencial i privilegiada en la formació dels infants, que comença en finalitzar l'educació infantil i continua en l'educació secundària obligatòria. Les finalitats principals d'aquesta etapa educativa són proporcionar a l'alumnat un conjunt d'aprenentatges que li permetin iniciar-se en l'adquisició de les competències bàsiques i en l'ús dels instruments necessaris per adquirir nous coneixements.

Aquesta etapa ofereix als infants una educació que els permet garantir el seu desenvolupament personal i establir les bases d'una formació fonamentada en l'autonomia personal, la responsabilitat, la solidaritat, la llibertat, la participació i el compromís tant individual com col·lectiu: conèixer els elements bàsics de la llengua, l'entorn geogràfic, la història i les tradicions que li permetin arrelar-se al país, i poder contribuir a la construcció d'un món millor i continuar aprenent al llarg de la vida (Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària, 2017).

El cicle superior d'educació primària és l'etapa que comprèn dels 10 als 12 anys, per Piaget, a les acaballes de l'etapa de les operacions concretes. Cap als 10 o 11 anys l'infant ja domina aquesta forma de pensament lògic d'acomodació i, amb ell, comença el pensament hipotètic-deductiu. Es deixa enrere una lenta superació de l'egocentrisme, fins a desembocar en el domini de la reversibilitat. Aquesta fa possible l'aparició de les operacions racionals i, en el pla afectiu i social, provoca una consciència de la reciprocitat. El procés de socialització, que havia començat amb el llenguatge, s'accelera ara amb l'escolarització de l'infant (Flavell, 1991).

4. Contextualització

4.1. Marc de referència i territori on s'inscriu el projecte

Aquest projecte es durà a terme a l'escola Cassià Costal, un centre d'ensenyament públic gironí de doble línia en què s'imparteix educació infantil i primària. Es troba fent frontissa entre els barris de Sant Narcís i Sant Pau, al costat d'un gran Hipermercat i en una zona amb densitat de població alta. Consta de dos edificis diferenciats (un per Primària i un per Infantil) i un gran espai per esbarjo.

L'any passat, el centre va escolaritzar uns 375 alumnes; uns 115 d'infantil i uns 260 de primària. Aquest any també s'escolaritzen al voltant d'uns 370 alumnes. Els alumnes provenen de grups culturals molt diferents. Tot i que la majoria siguin nascuts a Catalunya hi ha un alt percentatge de famílies immigrants i amb gran diversitat cultural, principalment de Sud-amèrica, Marroc i Sud d'Àsia. Un dels aspectes més significatius que caracteritzen el centre és la dificultat lingüística. Els dos grups predominants són el sud-americà i el marroquí. La llengua més parlada és el castellà però amb el vocabulari del seu lloc d'origen. Això comporta mancances de comprensió que dificulten l'adquisició de l'aprenentatge de la resta d'àrees. Respecte al català, costa molt l'expressió i comprensió oral. El context socioeconòmic actual és baix.

L'Escola Cassià Costal manté una relació activa amb diverses institucions públiques, com la Diputació, l'Ajuntament i altres organismes, participant en activitats culturals, esportives i de promoció de la salut. També col·labora amb el centre cívic del barri i centres socials, organitzant iniciatives intergeneracionals i formacions per a docents. A més, participa en diverses activitats i projectes amb altres centres escolars de la zona, com el Pla d'Entorn i trobades esportives. En termes empresarials, col·labora amb entitats com CaixaForum, Fundació Barça i Fundació Ser.gi per a projectes educatius, així com amb CTAC per a teràpia amb gossos.

He escollit aquesta escola per dur a terme la intervenció del projecte per diverses raons. Primer, perquè es tracta d'una escola pública i de barri amb un gran recorregut i que vetlla per l'equitat i la igualtat d'oportunitats, participant en la iniciativa Crida Centres Educatius 360. També, com he dit abans, és una escola rica en cultures que vetlla per la inclusió social i l'arrelament cultural. Personalment, a més, és una escola que em desperta tendresa pels estius que hi he passat en diversos casals de lleure i també, posteriorment, com a monitor i dinamitzador d'algunes

activitats extraescolars. També es tracta d'una escola pròxima al meu domicili. Per acabar, revisant el seu PEC i altres documents oficials he pogut valorar algunes mancances en la promoció de l'educació teatral, així que penso que és un bon centre a on proposar aquest projecte. És important destacar que és una escola que dona resposta educativa fins a 6è de primària, i per tant requereix en l'alumnat un canvi d'institució un cop acabada aquesta etapa d'educació bàsica. Sovint, aquests canvis sacsegen el desenvolupament psicosocioeducatiu de l'infant i, per això, trobo necessari oferir situacions d'aprenentatge que afavoreixin l'autoconeixement, l'autonomia i l'esperit crític dels infants, i encara millor, si s'ofereixen a través de l'educació artística.

5. Característiques del projecte

1. Definició i missió del projecte

Aproximació a l'expressió dramàtica a través del Teatre de l'Oprimit es tracta d'un projecte pilot gironí que pretén engegar-se a l'escola Cassià Costal de Girona, concretament dirigit per a l'alumnat de 5è de primària. El projecte pretén facilitar l'aplicació de tècniques del Teatre de l'Oprimit a les escoles durant el cicle superior de primària; per treballar l'expressió dramàtica en clau social i crítica en l'àrea d'Educació en Valors Cívics i Ètics.

És un producte en forma de guia pràctica i material didàctic que ha de servir a les docents per conscienciar-les sobre les eines teatrals i per treballar continguts i competències a través de la dramatització i d'alguns recursos que ens ofereix el Teatre de l'Oprimit; una proposta estètica sistematitzada que engloba una sèrie de jocs, exercicis i tècniques teatrals amb el propòsit polític d'abordar conflictes socials i humanitzar la societat.

2. El problema o repte: justificació del projecte

Les arts escèniques, tot i que a pas de formiga, cada cop ocupen més espais en el sistema educatiu de Catalunya. No obstant això, la seva incorporació com a part fonamental dels programes educatius oficials encara no s'ha dut a terme plenament al nostre país. Aquesta falta de progressos evidencia una deficiència en el desenvolupament del currículum, especialment quan es compara amb altres països europeus.

La raó principal per la qual les arts escèniques tenen un estatus perifèric i poc rellevant es deu a causes com la percepció de la seva utilitat social com a limitada i la seva manca d'ocupabilitat

segons un imaginari col·lectiu positivista i productiu que estableix que no pot competir amb disciplines com les matemàtiques, els idiomes o la informàtica; la dispersió dels seus continguts, els quals han estat absorbits per altres matèries com la llengua i literatura o l'educació física; la complexitat dels seus objectius i continguts, així com la varietat de professions i etapes de producció involucrades, tot això afavorit per la manca d'un professorat especialitzat (Motos, 2021).

L'escola Cassià Costal és una escola pública com una altra que persegueix la promoció de l'educació teatral a través de l'expressió teatral i no tant la dramàtica. Es duen a terme diverses activitats que prioritzen el producte i no tant el procés de creació. A través de l'educació física, els alumnes exploren la comunicació corporal amb esquetxos i representacions. A Anglès, al cicle inicial, es duen a terme petites actuacions o esquetxos, sovint compartits amb les famílies. A Català, al cicle mitjà, es desenvolupen peces teatrals que també comparteixen amb altres alumnes i famílies, incorporant recitacions i interpretacions. I, a vegades, al cicle superior, preparen esquetxos gravats amb una estètica més pròpia del cinema. La majoria de les pràctiques, com he exposat, tenen la finalitat de generar un producte per a ser compartit. I és aquesta la problemàtica que s'aborda en aquest projecte, una “errònia” implementació de les arts escèniques al currículum, que no resideix en aquesta escola sinó en tot el sistema educatiu actual. Si volem ser capaces de materialitzar els beneficis del teatre a les escoles, ho hem de generar a través de la dramatització i el joc dramàtic; els elements que realment permeten el desenvolupament dels valors personals que fan referència a les relacions socials, la comunicació amb els altres i l'expansió d'un imaginari prop.

La neurociència aplicada a l'educació ha demostrat que disciplines artístiques com la música, el teatre, la dansa, el circ o la plàstica, que combinen l'exercici físic i mental, potencien parts del cervell crucials per a activitats intel·lectuals com llegir i sumar, facilitant la connexió neuronal. L'expert català David Bueno sosté que les arts, en apel·lar directament a les emocions, són essencials per entendre qualsevol cosa, i que el currículum escolar hauria de centrar-se primer en aquestes disciplines. Els llenguatges artístics són les activitats que incrementen més la plasticitat neuronal, la capacitat del cervell de continuar fent connexions noves, és a dir, la base de l'aprenentatge.

Els llenguatges artístics, per tant, són eines que fomenten l'aprenentatge i el desenvolupament de competències creatives fonamentals per al segle XXI. A més, la cultura implica pràctiques comunitàries que poden facilitar la inserció social i la superació de situacions complexes. No obstant això, segons la publicació “Educació 360: més enllà del temps lectiu”, cada cop més ciutadans troben inviable l'accés a la participació cultural i a les propostes d'educació artística fora de l'horari escolar. Pertànyer a famílies amb baix nivell d'estudis va associat a fer menys extraescolars (o no fer-ne), tant de tipus esportiu, com d'idiomes com sobretot artístiques. L'any 2021, només el 13,3% de les persones que estaven escolaritzades a estudis obligatoris o inferiors van poder participar en extraescolars de disciplines artístiques. Amb l'accés a l'escola no n'hi ha prou per garantir l'equitat en les oportunitats formatives, les dificultats per accedir a activitats educatives més enllà del temps lectiu poden ser una important font de desigualtat social (Forés et al.,2021).

3. Persones destinatàries del projecte

Les destinatàries del projecte són les alumnes de 5è de primària de l'escola Cassià Costal, que és l'únic curs de l'escola que du a terme l'assignatura d'Educació en Valors Cívics i Ètics. Hi ha 45 alumnes de 5è de primària; una classe de 22 i l'altra de 23 alumnes. L'alumnat d'aquest curs, generalment, té entre 10 i 11 anys.

4. Objectius, ODS i activitats

a. Objectius generals

Els objectius generals de la meua proposta d'intervenció s'estructuren de la següent manera:

1. Fomentar l'expressió dramàtica en la pràctica docent.
2. Incloure elements i pràctiques teatrals en la docència.
3. Posar en pràctica exercicis teatrals propis del Teatre de l'Oprimat.
4. Reflexionar en comunitat sobre diferents qüestions personals i socials.

b. Els ODS

El projecte dona resposta a diversos objectius de desenvolupament sostenible. El primer on el projecte es reflecteix és l'objectiu de “Garantir una educació inclusiva, equitativa, de qualitat i

promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom”, concretament la fita 4.1 i 4.7. La primera fa referència a la importància d’assegurar que tots els infants completin l'ensenyament primari i secundari, el qual ha de ser gratuït, equitatiu i de qualitat, i que produeixi resultats d'aprenentatge pertinents i efectius. La segona parla de garantir que tots els alumnes adquireixin els coneixements teòrics i pràctics necessaris per promoure el desenvolupament sostenible, els drets humans, la igualtat de gènere, la promoció d'una cultura de pau i no-violència, la ciutadania global i la valoració de la diversitat cultural i la contribució de la cultura al desenvolupament sostenible. El projecte pretén oferir experiències que puguin desenvolupar una mirada crítica i social envers la societat i prendre consciència sobre les injustícies socials que hi tenen lloc.

Hi ha altres objectius que persegueixen grans qüestions que jo també em plantejo en aquest projecte. En l’objectiu 10 “Reducir la desigualtat en i entre els països”, la segona fita busca la promoció de la inclusió social, econòmica i política de totes les persones, independentment de la seva edat, sexe, discapacitat, raça, ètnia, origen, religió o situació econòmica o altra condició. I, és evident, que l’anàlisi i la posada en escena de situacions de desigualtat, busca la posterior capacitat d’identificar, assenyalar i reduir desigualtat en un futur. El projecte també pretén treballar una mirada en clau de gènere. La primera fita del 5è objectiu, “Aconseguir la igualtat de gènere i empoderar totes les dones i les nenes” parla sobre posar fi a totes les formes de discriminació contra totes les nenes del món, així que també podria tenir-lo en compte. L’objectiu 16, que lluita per la pau, la justícia i el desenvolupament d’institucions sòlides també contempla l’erradicació significativa de totes les formes de violència.

c. Activitats del projecte

i. La guia pràctica

- Presentació

Aproximació a l'expressió dramàtica a través del Teatre de l'Oprimat es tracta d’una proposta creada pel pedagog Pau Pericot dins el marc del Treball de Final de Grau de Pedagogia de la Universitat de Girona.

- El perquè d'aquesta guia

A través de la meva experiència com a estudiant de teatre i d'educador en el lleure, descobreixo les capacitats transformadores i els beneficis que ens ofereixen les arts en els processos d'aprenentatge. L'art ens permet fer més sensible i significant els viatges educatius que emprenem. És per això que ofereixo aquest material a on convergeixen reflexió i pràctica. A on trobareu exercicis i recursos relacionats amb el teatre social d'Augusto Boal i com aquest es pot aproximar a l'escola, a l'últim cicle de l'educació primària.

- Què us ofereix?

Aquest material ofereix una guia per a docents que volen apropar de forma autònoma el teatre a l'aula. Proporciona un recurs a on convergeixen reflexió i pràctica. Trobareu exercicis i recursos relacionats amb el teatre social d'Augusto Boal, un artista i pedagog que va inventar el Teatre de l'Oprimat. Un recull d'exercicis per treballar els valors cívics i ètics durant l'última etapa de l'educació primària.

- Com s'organitza?

Trobareu la guia dividida en informació conceptual i material pràctic. Primer, un seguit de dades per conèixer elements teatrals bàsics per millorar la intervenció docent i les bases teòriques dels exercicis, i després 10 exercicis teatrals per treballar qüestions socials en l'àrea d'Educació en Valors Cívics i Ètics que es desenvolupa al llarg de 5è de primària.

- Introducció

Treballar per la promoció de les arts, tant plàstiques com escèniques, hauria de ser un dels primers objectius de totes aquelles professionals de la pedagogia que creuen en una educació integral i de qualitat. Són molts els estudis que evidencien els beneficis de les arts com el teatre en el desenvolupament personal, social i acadèmic de l'alumnat.

Personalment, Paulo Freire i Augusto Boal, han fet que el meu discurs pedagògic sigui més humà i crític amb els eixos educatius que vull defensar. Frenar les violències i augmentar les resiliències. És per això, que no només vull fomentar el teatre sinó que també l'esperit crític, un element que sovint queda oblidat dins el currículum del sistema educatiu formal.

Els objectius d'aquest projecte són fomentar l'expressió dramàtica en la pràctica docent i posar en pràctica exercicis propis del Teatre de l'Oprimat. Reflexionar críticament en comunitat sobre la

societat i els conflictes socials que succeeixen és també d'aquest projecte i del teatre social de Boal.

Aquesta guia servirà a tota aquella docent que confii en el teatre i en la seva capacitat vivencial i transformadora. No es planteja una seqüència didàctica concreta sinó que ofereix eines que permeten construir aquella seqüència que pugui ajudar a realitzar l'aprenentatge desitjat per l'alumnat, per respondre preguntes quan realment es tenen. Tot a través del teatre social i tenint en compte la pedagogia de l'oprimit que ja planteja, en la seva teorització, elements tan necessaris com la comunicació activa, el diàleg, l'acció, la democràcia i la justícia social.

- Com podem aplicar recursos teatrals en la pràctica docent?

La teatralitat i l'expressió dramàtica es tracten d'uns elements més presents del que creiem en el moment interuent d'una docent. Són conceptes, que sense saber-ho, ens ajuden a desenvolupar la nostra pràctica d'una forma més efectiva i completa. L'expressió dramàtica conforma un llenguatge total que, a través del joc, té com a objectiu transmetre els continguts d'una forma menys conscients i més expressiva. La dramatització i la creativitat teatral suposen un procediment perfecte per proposar activitats d'interacció social, ja que es basa essencialment en el diàleg i permet crear a l'aula una situació real de comunicació. A continuació, alguns elements que permetran a la figura docent propiciar aquest espai:

- Comunicació verbal

Podríem dir que la **veu** és un dels instruments més importants que s'involucren en la pràctica docent. Quan ens trobem davant una aula hem de saber reconèixer la flexibilitat i versatilitat de la nostra veu; i les seves limitacions i qualitats a l'hora d'usar-la. Saber projectar i modular el to de veu segons les necessitats de cada situació és positiu tant per la docent com per l'alumnat. També és molt rellevant mantenir aquesta eina en un estat òptim per gaudir-la sempre.

- Comunicació no verbal

El missatge que es transmet amb la veu guanya interès quan s'acompanya adequadament de l'**expressió corporal**. Sovint, el nostre cos diu moltes més coses de les que diu la parla, i els infants amb els qui treballem ho poden notar. Saber estar i tenir una presència que estigui en acord amb cada situació és molt important per desenvolupar una bona pràctica docent i per transmetre coneixements i emocions de manera autèntica. Per moltes professionals de la

pedagogia, la comunicació no verbal és l'eina més important que té un professional que treballa amb persones. Allò que volem dir és més entenedor si s'acompanya d'un ús coherent del llenguatge corporal. La cinèsica, l'estudi del significat dels moviments corporals, destaca els següents sis elements: la postura corporal, la direcció corporal, els gestos, l'expressió facial, la mirada i el somriure. Tenir una bona relació amb el nostre cos i reconèixer el moviment que genera és el primer pas per gaudir d'aquest i per poder aplicar les seves capacitats en la pràctica docent.

- **Espai i temps**

Reconèixer la relació bidireccional entre els elements “espai” i “temps” també ens permet fer-ne un bon ús i afavorir al funcionament i gestió d'un grup-classe. Sovint, ens hem de prendre l'**espai** d'una aula com un escenari on hi han de passar processos significatius. Jugar amb l'espai disponible enriqueix l'experiència dels aprenentatges (Zambrano-Prado & Casas-Ibáñez, 2023). Segons la pedagogia Reggio Emilia, l'espai es tracta del tercer mestre, després del mateix infant i de la docent. Permetre la lliure descoberta i interacció humana en els diferents espais de l'escola, tot interconnectant-los, ja suposa un incentiu positiu en els aprenentatges que hi succeeixen.

El **temps** i la gestió d'aquest en els diferents processos que tenen lloc a l'escola, també són elements que condicionen la pràctica docent i com aquesta és rebuda per l'alumnat. Segons Domènech (2009) i el moviment *slow* en l'educació, les activitats i lliçons han de definir el temps que dediquem a elles, en lloc de limitar-les arbitràriament en períodes fixos. És important lluitar per redefinir el concepte de temps educatiu des d'una perspectiva de qualitat i profunditat, en lloc de la quantitat i la rapidesa.

- **El joc dramàtic**

El terme “joc dramàtic”, sinònim de **dramatització**, és una tècnica pedagògica prèvia a la preparació d'una peça teatral com la coneixem, i que no sempre ha de ser la finalitat de treballar el teatre dins l'escola. Els beneficis del teatre apareixen quan l'enfocament vetlla pel procés i no pel resultat. El joc dramàtic té la finalitat d'aconseguir una experiència educativa integradora, basada en el joc i en el protagonisme de l'infant, que possibilita la seva expressió personal, l'impuls de la seva capacitat i actitud creativa i la millora de les relacions personals. (Cruz, 2014). Per a aconseguir aquesta finalitat es pot fer mitjançant imitacions o mímica, improvisacions, jocs de rols, representació de contes, construcció de màscares i titelles, etc. Així doncs, a través de la

dramatització s'uneixen diferents manifestacions del llenguatge fomentant en gran manera la formació integral de l'alumnat (Valero et al., 2009).

- Què és el Teatre de l'Oprimít?

El Teatre de l'Oprimít és una tendència teatral composta per jocs, exercicis i tècniques que cerquen la humanització de la humanitat. És un mètode que permet l'alliberament d'elements repressius com la discriminació, la manipulació, la violència i diverses formes d'abús de poder. I ho fa amb l'anàlisi del passat, el present i el futur de forma activa entre els participants. En aquest diàleg comunitari, no hi ha lloc per a l'espectador passiu. Es trenca la divisió entre actor-espectador i les seves tradicionals funcions, l'espectador passa a l'acció, a l'escenificació.

Aquest mètode va ser forjat pel dramaturg brasiler Augusto Boal als anys 1960 i les seves teories les sistematitza en els seus llibres *Teatro do Oprimido* i *Juegos para actores y no actores*. De fet, el 1996 es va fundar a Rio de Janeiro el *Centro de Teatro do Oprimido* amb el seu nom, on s'imparteixen cursos (Federació d'Ateneus de Catalunya, 2015).

Als Països Catalans, aquesta tendència teatral ha arrelat durant les darreres dècades i existeixen diverses experiències arreu del territori.

Un dels clars antecedents de les idees d'Augusto Boal es troba en la Pedagogia de l'Oprimít plantejada per Paulo Freire. La proposta pedagògica de Freire es fonamenta en la idea que la realitat social és el resultat de l'acció o inacció dels homes i les dones, entenent-los com a subjectes actius i no com a objectes passius en la construcció de la història. Per tant, hi ha una relació dialògica constant entre els individus i amb el món. L'autor proposa una educació llibertadora basada en una pedagogia crítica, on és fonamental un procés permanent de *conscientització* de les persones per a la transformació de les relacions d'opressió, oposant-se a l'Educació Bancària.

El Teatre de l'Oprimít es desenvolupa en diferents tècniques que Boal va anar teoritzant a mesura que la vivència li permetia crear-les i posar-les en pràctica. Evidentment, el Teatre de l'Oprimít es va establir com un camí artístic i polític que permetés donar lloc a pràctiques transformadores. El Teatre de l'Oprimít (TO) és una eina que es pot utilitzar en contextos escolars per abordar problemes relacionats amb les relacions humanes i per afrontar-los mitjançant un diàleg autèntic que busqui punts de trobada. El teatre no només ha d'interpretar la realitat, sinó que, sobretot, ha de tractar de canviar-la, posant l'accent en el futur més que en el passat. Una de les grans lliçons

que ens va deixar Augusto Boal és que tenim l'obligació d'inventar un altre món, perquè un altre món és possible. Amb el TO utilitzat en l'àmbit de l'ensenyament i de l'animació sociocultural, es tracta de portar a la classe o al taller teatral les experiències de por, marginació, abús o opressió dels membres del grup i analitzar-les per lluitar contra els seus efectes negatius (Motos, 2010). En reconèixer-se en les imatges vives que es van construint sobre els temes dramatitzats, les participants se senten estimulades a participar espontàniament. Utilitzada aquesta tècnica al principi d'un procés teatral, permet l'apropiació progressiva del llenguatge dramàtic. Coneixem diverses tècniques, però en aquesta guia es treballen les següents: Teatre Imatge, Teatre Periodístic i Teatre Fòrum.

- **El Teatre Imatge**; aquesta modalitat teatral, en principi, no fa servir la paraula, sinó que fomenta el desenvolupament d'altres formes de comunicació i percepció: les postures corporals, les expressions del rostre, les distàncies a les quals es col·loquen les persones durant la interacció, els colors i els objectes, és a dir, el llenguatge no verbal (Motos, 2010). Resumint, la tècnica sol començar amb la narració d'experiències personals negatives, escollint-ne algunes dins el grup, per anar-les abordant una per una. Aquesta història es transforma en una imatge estàtica i central, que s'analitza per a identificar el focus, l'estatus dels personatges i la contradicció (opressió). Després, es delibera sobre l'essència de la història i es desenvolupa una seqüència d'imatges que la desenvolupen. Finalment, es proposa una “imatge ideal” com a rebel·lió contra la situació negativa presentada inicialment.
- **El Teatre Periodístic**; és un teatre d'urgència que neix en plena dictadura militar com a instrument de conscienciació i educació. Utilitza com a material de partida principalment la premsa diària, però també s'acostuma a fer servir revistes, fullets, enregistraments de televisió, etc. Després de recopilar el material, es realitza una fase de treball de taula que inclou una anàlisi de la notícia i les seves implicacions sociopolítiques. La notícia, treta de context, adquireix una altra dimensió. El Teatre Periodístic no només es basa en els diaris, sinó també en els altres mitjans que ens envaeixen, ens enquadren dins de patrons, ens controlen i no ens permeten veure o bé, sortir de les opressions (ràdio, televisió, internet, cartells publicitaris...).

→ **El Teatre Fòrum**; proporciona una plataforma per a una transformació profunda en la pedagogia de l'escola i de l'entorn, donant importància a abordar de manera exhaustiva els conflictes relacionats amb la discriminació, l'exclusió, les transicions i els ritus de pas. L'objectiu del Teatre Fòrum és posar en relleu i abordar els conflictes presents dins de la comunitat, que repercuteixen directament dins de l'aula, sigui de manera directa o indirecta. Això inclou les preocupacions, reflexions i tensions expressades pels moviments o col·lectius socials. Durant el taller, es crea un espai de cura a través de l'experiència comunitària, on es reflexiona sobre les problemàtiques socials de l'entorn i es proposen alternatives d'acció per canviar-les. El Teatre Fòrum pot facilitar el diàleg productiu sobre els prejudicis i la discriminació i permet:

- ◆ Debatre sobre la possibilitat d'una educació social condicionant i condicionada.
- ◆ Reconèixer les emocions i sentiments: emocions intenses com l'ansietat, la culpa, el rebuig o l'enuig sovint són ignorades o suprimides quan es discuteix sobre prejudicis i discriminació.
- ◆ Compartir reptes i pors personals.
- ◆ Trobar alternatives conjuntes davant de situacions de discriminació i representar-les en escena.

La figura de l'animador o *curinga* es tracta del pedagog que desenvolupa i dinamitza aquestes metodologies del Teatre de l'Oprimit. El *curinga* en el Teatre de l'Oprimit exerceix el paper de facilitador de reflexions, tot mitjançant les discussions, qüestionant la realitat i fomentant l'anàlisi. Impulsa el col·lectiu a endinsar-se en un procés de presa de consciència sobre els conflictes presents en els exercicis duts a terme.

ii. Material didàctic

Les següents activitats, com indica Boal en les seves guies, han d'anar precedides d'estiraments i exercicis d'expressió corporal per reconèixer i escalfar el propi cos i l'espai del qual es disposa (Boal, 2002). Com que es pretén apropar aquestes activitats a l'assignatura d'Educació en Valors Cívics i Ètics, cal tenir en compte els quatre components que determinen els continguts de l'assignatura tractada a 5è de primària: autoconeixement i autonomia moral; societat, justícia i

democràcia; sostenibilitat i ètica ambiental, i educació emocional. Aquestes activitats han de servir com a un complement metodològic de les lliçons, per treballar els aspectes desitjats.

Nom	Iconografies
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Es tracta d'expressar un tema amb el propi cos. a) Numerar les participants. L'animadora diu un número i la persona a qui el número correspon surt i proposa una postura amb el seu cos. Mantindrà la imatge congelada durant tot l'exercici. b) A continuació, l'animadora va dient altres números i les participants de forma acumulativa aniran completant amb les seves postures la imatge, d'acord amb el significat amb què cadascun d'ells interpreti la imatge que es va construint. c) Des de fora, l'últim membre observarà la imatge resultant que han format les seves companyes i li posarà un títol com si es tractés d'una escultura. Seguidament, inventarà una història sobre la imatge, contestant a les preguntes qui, què, on, quan, com i per què.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants. Es recomana fer dos grups.
Temporització o freqüència	30 minuts
Objectiu/objectius del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1 i 3
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.

Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.
---	---

Nom	Iconografies amb diàleg
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Es tracta de representar un tema amb el propi cos. El tema serà conegut per totes les persones abans de començar. a) La dinamitzadora proposa un tema, per exemple, “xarxes socials” o “autoestima”. Van sortint les participants, d'una en una, i cadascuna proposa una postura amb el seu cos expressant el tema donat. b) Van sortint la resta de participants i, de manera acumulativa, completen la imatge d'acord amb el significat que cadascuna concep. c) Les estàtues reben veu. La dinamitzadora ha d'indicar a qui li dona veu perquè es produeixi el diàleg d'una forma ordenada. d) A més de la veu, es pot afegir moviment. Es va construir un diàleg i una història fins que es vulgui finalitzar l'activitat.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants. Es recomana fer dos o tres grups.
Temporització o freqüència	30-45 minuts

Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

Nom	Imatge-foto
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Es tracta de representar un tema amb el propi cos i amb el cos dels altres. a) En parelles. A fa una escultura mentre B roman amb els ulls tancats. Seguidament, B els obre durant un instant. A desfà la seva figura. B reproduceix la figura que ha vist en A. Després canvien els papers. b) En grups de 4, 2 i 2. Fan el mateix que a la fase a. c) En grups de 6, 3 i 3. Fan el mateix que a la fase a. d) En grups de 5. El grup A davant el mateix nombre de participants que formaran el grup B. El grup B tanca els ulls mentre el grup A fa una escultura col·lectiva. El grup B obre

	els ulls ràpidament i els tanca. El grup A desfà la seva escultura i el grup B, ara amb els ulls oberts, intenta reproduir-la. Es poden afegir sons i completar-ho amb una història amb l'ajuda del grup A, per respectar la figura original. Després canvien els papers.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència	45 minuts.
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1 i 3
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura:	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

Nom	Concreció de l'abstracció
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Es tracta de representar un tema amb el propi cos i després amb el dels altres. Amb aquesta activitat es pretén que,

	independentment del tema, l'important sigui trobar moltes imatges que l'exemplifiquin. a) Una vegada decidit el tema, per exemple, “pobresa” o “violència”, cadascuna de les participants mostrarà amb una postura individual congelada la idea que té sobre aquest. Per fer-ho, es col·loquen en cercle d'esquena al centre. Cada un pensa en la manera de poder expressar el concepte. b) Amb un senyal de la dinamitzadora totes les participants es giren i mostren la seva imatge. La imatge no ha de ser necessàriament realista sinó autèntica. c) Es reuneixen les escultures individuals per afinitats. Així resultaran grups escultòrics que reflecteixen les idees que es tenen sobre “pobresa” o “violència”. d) Per parelles, dins aquests grupets, decideixen la idea/eslògan que la parella té sobre el tema. Després, un esculpeix a l'altre per manifestar aquesta idea. Finalment, es tornen a reunir les imatges per similitud o complementarietat.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència	30 minuts
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.

Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.
---	---

Nom	Imatge de transició
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Es parteix de dues imatges: una, la “imatge real” i l'altra, “la imatge ideal”, que el grup hagi elaborat per treballar un tema. Per exemple: “Imatge real”: Al pati hi ha infants que es barallen per les seves diferències. “Imatge ideal”: Al pati tots els infants mostren respecte mutu entre ells. A continuació, l'animadora proposa a les participants que modifiquin la imatge inicial donada, creant imatges de transició per passar de la “real” a la “ideal”. L'exercici continua per explorar les imatges que proposen cadascuna de les participants i s'estableixen imatges de consens. Seguidament, es demana que a càmera lenta (un moviment cada vegada que l'animadora faci un cop de mans) les escultures, des dels seus personatges, modifiquin la seva situació. L'animadora farà observar en el comentari que fer imatges és una modalitat d'escriptura del pensament, que és tan important el que fan els participants com el com ho fan. S'han d'observar els moviments de cada escultor-participant mentre esculpeix,

	els seus titubejos, la seva determinació, el seu ritme, etc. Tot això també informa.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants. Es recomana fer més 4 o 5 grups.
Temporització o freqüència	45 minuts
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

Nom	Lectura simple i amb ritme
Descripció i desenvolupament de l'activitat	La manera en què es presenta una notícia ens dona informació tan important com el contingut en si mateix. Elements com la llargària, el format, la ubicació en la pàgina o la presència d'imatges poden influir en la nostra percepció. Podem llegir una notícia de manera objectiva, tenint en compte només els

	fets, o podem interpretar-la i representar-la teatralment, incorporant les seves subjectivitats i contextos. Aquesta activitat consisteix a llegir conjuntament una notícia que pot estar seleccionada prèviament segons la qüestió que es vulgui treballar. Un cop feta aquesta primera tasca, tot analitzant-la des d'un punt de vista crític, la segona fase consisteix a sonoritzar una notícia de manera que es pugui llegir amb ritmes que redimensionen la informació. Es pot escollir el titular o bé, una frase destacable i llegir-la de diverses maneres, usant diferents tons de veu, afegint moviment i gestos amb el cos, repetint paraules claus... Per posar focus al conflicte del qual la notícia parla.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència	20 minuts
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la

	implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.
--	--

Nom	Text fora de context
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Consisteix a llegir una notícia canviant el context habitual en el qual aquest tipus de notícies es presenten. Per exemple: llegir una invasió bèl·lica com un partit de futbol, llegir una dimissió política com una tragèdia grega, llegir una victòria com si llegíssim una defunció... Es fa una reinterpretació i reinvençió de la notícia per situar-la en un altre context. Aquesta activitat més complexa requereix un acompanyament més llarg per part de la docent.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència	45 minuts
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluaréu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades.

	Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.
--	---

Nom	Improvisació
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Aquesta activitat tracta de la lectura d'una notícia mentre s'improvisa i es posa en escena el que es diu, desenvolupant així una dramatúrgia simultània que reconstrueix la veritat a partir de l'acció dels alumnes.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència	30 minuts
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la

	implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.
--	--

Nom	Lectura complementària
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Consisteix a comparar la mateixa notícia en diversos mitjans de comunicació per a identificar les diferències en la informació que es proporciona, com ara els detalls que s'omplen, els punts de vista que s'expressen i els temes que s'ignoren. Això pot ajudar a entendre com la cobertura mediàtica pot ser influenciada per diversos factors i a reconèixer les mancances d'informació en les notícies. A partir d'aquesta anàlisi, es pot afegir informació addicional o perspectives alternatives per a completar la imatge.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència	45 minuts
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades.

	Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.
--	---

Nom	Fòrum
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Per tenir una experiència similar a la del teatre fòrum es poden seguir els següents passos: - Pluja d'idees: Com a primera activitat, el professor promourà una pluja d'idees per recollir els temes que seran interpretats al fòrum i anirà anotant-los a la pissarra. Hi ha dues opcions per tirar endavant els fòrums; d'una banda, es pot realitzar una escena sobre un tema que proposi una sola persona; de l'altra, es poden anar votant temes i el que obtingui més vots serà el representat. - Escriure la història: En aquesta activitat, el professor lliura targetes a tot l'alumnat on han d'escriure una història curta en la qual exposin un problema de difícil solució: pot ser una cosa que els hagi ocorregut i no sàpiguem com resoldre o qualsevol situació imaginària (però que sigui realista, no màgica). Per ajudar els alumnes, el professor pot plantejar algunes idees aleatòries: una injustícia que hagi viscut; un problema que hagi tingut amb un amic; algun conflicte que hagi tingut en l'última setmana, etc. També els punts indispensables de l'escena: qui són els personatges, quin és el conflicte, quina solució se li ocorre... Quan tots hagin acabat les seves targetes, se'n traurà una a l'atzar, que serà la història que es representarà. Si el grup és nombrós, es triaran diverses escenes perquè totes participin en alguna. - L'assaig: Quan els grups ja estiguin assignats amb les històries escollides, es comença un petit assaig de l'escena, abans de fer el fòrum. Repartim els personatges i ens assegurem que totes les participants

	hagin entès qui són i quin rol compleixen en relació amb el problema que cal resoldre. Sempre hi haurà algun personatge que vulgui resoldre el conflicte i un altre que li ho impedeixi per alguna raó. - El model: Es representa l'escena durant deu o quinze minuts amb el problema i la solució proposada que es vol discutir. El model mai pot presentar una solució perfecta. En realitat, l'interessant és tractar problemes que encara no tenen solució perquè, si presentem una situació resolta, el fòrum perd sentit. - El fòrum: un cop acabada l'escena model, el professor pregunta a tots els <i>espect-actors</i>³ si estan d'acord amb la solució proposada o si tenen alguna objecció. En aquest moment, qualsevol té dret a reemplaçar un company. Es torna a representar l'escena i el nou actor pot conduir l'acció feta fins a on li sembli millor per resoldre el problema. El fòrum pot durar tot el temps que sigui necessari per arribar al consens. Quan tots consideren que s'ha resolt el problema de la millor manera possible, es passa a una altra escena.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència	1 hora
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent

³ Terme encunyat per Augusto Boal, que combina les paraules “espectadors” i “actors” per reflectir la seva filosofia que els membres del públic no han de ser només observadors passius dels esdeveniments escènics, sinó que han d'implicar-se activament en l'acció teatral

Recursos materials i infraestructura	Papers i llapis. Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluaréu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació traduïda en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

És probable que la intervenció pràctica de la docent al llarg d'aquests exercicis li podria permetre posar en pràctica els elements teatrals esmentats en la guia i, per tant, gran part dels exercicis teatrals proposats també donarien resposta a l'objectiu general 2 del projecte.

7. Avaluació del projecte

D'acord amb els objectius generals establerts, s'ha elaborat un procés d'avaluació de resultats per conèixer l'impacte del projecte a través d'unes preguntes i els seus respectius indicadors i instruments. En general, es planteja un procés d'avaluació posterior al projecte, però també són necessàries les observacions durant l'execució.

Objectiu general 1: Fomentar l'expressió dramàtica en la pràctica docent.

P1: La guia i les activitats han generat interès a la figura docent?

- **I1:** Grau d'interès en el contingut de la guia.
 - **Escala de mesura:** Nul, Baix, Mig, Alt i Molt alt
 - **Valor de referència:** Alt
 - **Instrument necessari:** Enquesta d'autoavaluació
- **I2:** Grau de motivació en la dinamització de les activitats.
 - **Escala de mesura:** Nul, Baix, Mig, Alt i Molt alt
 - **Valor de referència:** Mig
 - **Instrument:** Observació
- **I3:** Nombre de vegades que la docent ha cercat informació sobre formacions de l'àmbit teatral
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 2 o més vegades

P2: La docent ha pogut aplicar els coneixements de la guia a altres assignatures?

- **I1:** Percentatge de continguts que ha aplicat a altres espais
 - **Fórmula:**

$$\text{Indicador} = \frac{\text{Continguts que s'han pogut aplicar a altres assignatures}}{\text{Totalitat dels continguts de la guia}} \times 100 = \text{X\% dels continguts}$$

- **Valor de referència:** 50%
- **Instrument:** Enquesta

- **I2:** Percentatge d'espais a on ha aplicat els continguts

- **Fórmula:**

$$\text{Indicador} = \frac{\text{Assignatures i espais a on s'han aplicat els coneixements de la guia}}{\text{Totalitat de les assignatures i espais a on el docent desenvolupa la seva pràctica}} \times 100 = \text{X\% dels espais}$$

- **Valor de referència:** 70%
- **Instrument:** Enquesta

P3: La docent ha compartit la guia amb altres docents?

- **I1:** Nombre de docents de l'equip que s'han beneficiat de la guia
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 40% dels docents
 - **Instrument:** Enquesta

P4: L'equip docent rebrà alguna formació en l'àmbit teatral?

- **I1:** Nombre de vegades que l'equip docent ha cercat informació sobre formacions de l'àmbit teatral
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 2 o més vegades

- **I2:** Nombre de docents que tenen interès a rebre una formació
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 60% de l'equip docent
 - **Instrument:** Enquesta
-

Objectiu general 2: Incloure elements i pràctiques teatrals en la docència.

P1: La docent ha pres consciència del paper de la veu?

- **I1:** Nombre de vegades que ha fet un ús conscient de la veu
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 2 o més vegades
 - **Instrument:** Rúbrica d'observació
 - **Informació necessària o útil per aclarir conceptes:** Quan parlem d'un ús a consciència de la veu es tracta del reconeixement de les seves capacitats, la seva modulació, la seva projecció i també la seva cura.
- **I2:** Nombre de vegades que la docent ha cercat informació extra sobre la veu
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 2 o més vegades
 - **Informació necessària o útil per aclarir conceptes:** Conèixer el nombre de vegades que la docent ha pensat en el paper de la veu i ha volgut saber-ne més al respecte, es considera com un factor positiu en la presa de consciència.

P2: La docent ha pres consciència del paper de l'expressió corporal?

- **I1:** Nombre de vegades que ha fet un ús a consciència del cos
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 2 o més vegades
 - **Instrument:** Rúbrica d'observació

- **Informació necessària o útil per aclarir conceptes:** Quan parlem d'un "ús a consciència" ens referim al moment que reconeixem el que projectem amb el cos; quines són les nostres postures corporals, les direccions corporals, els gestos, les expressions facials, les mirades i els somriures.
- **I2:** Nombre de vegades que la docent ha cercat informació extra sobre l'expressió corporal
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 2 o més vegades
 - **Informació necessària o útil per aclarir conceptes:** Conèixer el nombre de vegades que la docent ha pensat en el paper de l'expressió corporal i ha volgut saber-ne més al respecte, es considera com un factor positiu en la presa de consciència.

P3: La docent ha pres consciència sobre el paper de l'espai?

- **I1:** Nombre de vegades que ha fet un ús conscient de l'espai físic disponible?
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 2 o més vegades
 - **Instrument:** Rúbrica d'observació
 - **Informació necessària o útil per aclarir conceptes:** Quan ens referim a un ús conscient de l'espai parlem de la creació de diferents escenaris estimulants en els diferents espais que ofereix l'escola i la classe.
- **I2:** Nombre de vegades que la docent ha cercat informació extra sobre la gestió de l'espai
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 2 o més vegades
 - **Informació necessària o útil per aclarir conceptes:** Conèixer el nombre de vegades que la docent ha pensat en la gestió de l'espai i ha volgut saber-ne més al respecte, es considera com un factor positiu en la presa de consciència.

P4: La docent ha pres consciència de la gestió del temps?

- **I1:** Nombre de vegades que s'ha fet una organització del temps a consciència
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 2 o més vegades
 - **Instrument:** Rúbrica d'observació
 - **Informació necessària o útil per aclarir conceptes:** Quan ens referim a un ús conscient del temps parlem del respecte a la temporalitat dels processos d'aprenentatge; parlem d'un ús del temps realista i sa per a l'infant.
- **I2:** Nombre de vegades que la docent ha cercat informació extra sobre la gestió del temps
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 2 o més vegades
 - **Informació necessària o útil per aclarir conceptes:** Conèixer el nombre de vegades que la docent ha pensat en la gestió del temps i ha volgut saber-ne més al respecte, es considera com un factor positiu en la presa de consciència.

Objectiu general 3: Posar en pràctica exercicis teatrals propis del Teatre de l'Oprimit.

P1: Quants exercicis de la guia s'han pogut dur a terme?

- **I1:** Nombre d'exercicis duts a terme
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 8 o més

P2: Quants exercicis han permès identificar els dos agents: oprimint i opressor?

- **I1:** Nombre d'exercicis que han permès la identificació.
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 50%
 - **Instrument:** Rúbrica d'observació

- **Informació necessària o útil per aclarir conceptes:** Per aproximar-nos al Teatre de l'Oprimat també pot ser interessant identificar el concepte d'opressió en els exercicis, així com identificar les persones oprimides i les opressores en els casos possibles.
-

Objectius general 4: Reflexionar en comunitat sobre qüestions personals i socials.

P1: Els exercicis han donat pas a la reflexió sobre qüestions personals i socials?

- **I1:** Nombre de qüestions tractades al llarg de les activitats
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 6 o més
 - **Instrument:** Rúbrica
- **I2:** Nombre de debats sorgits a través dels exercicis
 - **Fórmula:** Suma
 - **Valor de referència:** 6 o més
 - **Instrument:** Rúbrica d'observació
- **I3:** Percentatge d'alumnes que han participat activament
 - **Fórmula:**

$$\text{Indicador} = \frac{\text{Alumnes que han participat als debats}}{\text{Total d'alumnes a l'aula}} \times 100 = \text{X\% de l'alumnat}$$

- **Valor de referència:** 70%
- **Instrument:** Rúbrica d'observació

P2: Els exercicis s'han pogut adaptar a les quatre línies de treball de l'assignatura?

- **I1:** Percentatge de continguts del camp de l'Autoconeixement i autonomia moral

- **Fórmula:**

$$\text{Indicador} = \frac{\text{Continguts que s'han pogut plasmar als exercicis}}{\text{Totalitat de continguts de l'eix}} \times 100 = \text{X\% dels continguts}$$

- **Valor de referència:** 70%
- **Informació necessària o útil per aclarir conceptes:** Seria necessari conèixer l'estructura concreta de l'assignatura per observar com es plantegen els quatre eixos i els continguts els quals pertanyen, per poder identificar així quins d'aquests continguts són extrapolables als exercicis.

- **I2:** Percentatge de continguts del camp de Societat, justícia i democràcia

- **Fórmula:**

$$\text{Indicador} = \frac{\text{Continguts que s'han pogut plasmar als exercicis}}{\text{Totalitat de continguts de l'eix}} \times 100 = \text{X\% dels continguts}$$

- **Valor de referència:** 70%
- **Informació necessària o útil per aclarir conceptes:** Seria necessari conèixer l'estructura concreta de l'assignatura per observar com es plantegen els quatre eixos i els continguts els quals pertanyen, per poder identificar així quins d'aquests continguts són extrapolables als exercicis.

- **I3:** Percentatge de continguts del camp de Sostenibilitat i ètica ambiental

- **Fórmula:**

$$\text{Indicador} = \frac{\text{Continguts que s'han pogut plasmar als exercicis}}{\text{Totalitat de continguts de l'eix}} \times 100 = \text{X\% dels continguts}$$

- **Valor de referència:** 70%
- **Informació necessària o útil per aclarir conceptes:** Seria necessari conèixer l'estructura concreta de l'assignatura per observar com es plantegen els quatre eixos i els continguts els quals pertanyen, per poder identificar així quins d'aquests continguts són extrapolables als exercicis.

- **I4:** Percentatge de continguts del camp d'Educació emocional

- **Fórmula:**

$$\text{Indicador} = \frac{\text{Continguts que s'han pogut plasmar als exercicis}}{\text{Totalitat de continguts de l'eix}} \times 100 = \text{X\% dels continguts}$$

- **Valor de referència:** 70%
- **Informació necessària o útil per aclarir conceptes:** Seria necessari conèixer l'estructura concreta de l'assignatura per observar com es plantegen els quatre eixos i els continguts els quals pertanyen, per poder identificar així quins d'aquests continguts són extrapolables als exercicis.

8. Conclusions

Abordar el Teatre de l'Oprimit amb infants de 5è de primària és una iniciativa ambiciosa i difícil d'acomplir de manera autèntica. Aquesta tècnica sistemàtica té un caràcter profundament polític i aspira a generar un canvi en les persones i, així, en la societat. És evident que no es pot esperar que a aquesta edat tan primerenca l'alumnat desenvolupi un activisme i una crítica social tan elaborada com la que s'aspira a desenvolupar en persones adultes a través d'aquestes tècniques teatrals. Aquest tampoc és l'objectiu d'aquest projecte. No obstant això, introduir-los en temàtiques semblants més accessibles i que es poden relacionar amb l'assignatura d'Educació en Valors Cívics i Ètics, pot sembrar la llavor per a un futur desenvolupament d'una mirada més justa i reflexiva. Encara que no s'aconsegueixi un canvi immediat, és important començar a plantejar aquests conflictes socials en les seves línies de pensament per promoure el diàleg, l'adaptabilitat i la resiliència; elements que s'entrenen quan ens trobem en situacions conflictives que ens agiten. Tot i proposar la introducció del concepte "opressió" com bé exposen tant Boal com Freire en els seus documents, he optat per treballar majoritàriament amb el concepte "conflicte" que és més comú i entenedor. Hi ha molts altres aspectes interessants de les teories de Boal que també he hagut de deixar de costat perquè tot plegat fos més senzill tant per l'alumnat com per mi. Considero, però, que sovint és important plantejar reptes de major dificultat per estimular el coneixement i ampliar tant el vocabulari com l'imaginari. Aquesta és tasca de la docent; conèixer el clima de l'aula i saber què és més òptim en cada moment.

Amb aquesta mena de projectes com el que plantejo, s'estimula la consciència crítica i el qüestionament cap a les injustícies socials, els privilegis i les opressions que ens condicionen com a éssers socials. Amb aquesta guia, penso que s'ofereix un seguit d'exercicis que suposen, per a la teoria de l'assignatura, un treball pràctic i vivencial força complet i transversal. I que, tanmateix, ens apropen d'una manera més informal, a les teories d'Augusto Boal i de Paulo Freire. Aquest últim autor, tot i no ser gaire mencionat al llarg del treball, m'ha ofert el suport epistemològic que també li va oferir a Boal en el seu moment. Tant l'un com l'altre, plantegen processos d'aprenentatge que culminen amb la transformació de la realitat. Tot i que aquest aspecte transformador ha quedat subordinat en aquest treball, trobo que hi ha molts altres aspectes com el diàleg, la pràctica, la conscienciació, el paper de l'educador i la bidireccionalitat

en l'aprenentatge que es treballen molt a fons en aquesta guia. I és així com jo em serveixo de la pedagogia de Freire, i és així com jo entenc també la pedagogia teatral.

No obstant els aspectes positius que esmento, també cal comentar que n'hi ha de negatius o, més aviat, força complicats d'assolir. Es tracta d'un projecte que planteja, en la seva guia per a la docència, aspectes i eines teatrals que poden ajudar a millorar la praxi educativa. Jo he volgut aproximar, en contextos educatius, elements que considero importants en l'art teatral i que també s'haurien de tenir molt presents en la docència; que al final també es tracta d'un acte *performàtic*. No obstant això, trobo rellevant destacar que si es tracta d'una guia limitada és perquè ho ha de ser. Les guies poden acompanyar les docents, però el que sobretot han de fer, per ser exitoses, és incitar l'aprenentatge; generar ganes de voler saber-ne més. I és aquest el gran paper d'aquest projecte, donar rellevància a la figura de l'artista-pedagog, qui realment hauria d'executar aquests projectes, i de les formacions per a docents en l'àmbit teatral, les quals les guies han de complementar.

Pel que fa a l'avaluació, ha estat també un repte aconseguir que fos realista i útil quan es tracta d'un projecte pilot que es desenvolupa de manera autònoma i que planteja l'avaluació d'aquest interès per l'expressió dramàtica que es vol suscitar en les docents. Hi ha elements abstractes que semblen impossibles de valorar i que molts s'identifiquen a través de l'observació i la conversa.

Les entrevistes a professionals de la pedagogia teatral, inicialment planificades per ajudar-me a sistematitzar i estudiar el disseny de formacions teatrals per a docents, es van convertir també en converses artístiques que van enriquir el contingut de la guia. Aquestes entrevistes em van permetre comprendre els reptes d'aplicar tècniques del Teatre de l'Oprimat a infants de 10 i 11 anys i adaptar conscientment els exercicis basant-me en les competències específiques del nou currículum d'Educació en Valors Cívics i Ètics. En particular, l'entrevista amb la Cap d'Estudis del Cassià Costal em va proporcionar una base sòlida per redactar la problemàtica i els objectius del projecte, així com accedir a més informació sobre l'assignatura que relaciono amb el Teatre de l'Oprimat i sobre l'educació teatral que succeeix a l'escola Cassià Costal de Girona.

Amb la guia pretenc aterrar les idees de Boal i Freire en un context educatiu concret, reivindicant sempre els beneficis de l'expressió artística i dramàtica a les escoles. Encara queda camí perquè projectes com aquest siguin elaborats, defensats i implementats pel Departament d'Educació i no només per docents que també creuen en l'art i en el seu poder transformador.

9. Aportació al bagatge de coneixement de la Pedagogia

Apropar l'expressió dramàtica d'una forma genuïna i terrenal en les nostres escoles és una tasca que sembla que s'evita. Tothom vol gaudir dels beneficis de l'educació teatral, però costa molt que tinguin un lloc propi en el currículum escolar. Si creiem en una educació 360 que no només viu a les escoles, també hauríem de creure en unes arts escèniques que no només viuen als teatres. Aquest petit projecte vol posar sobre la taula aquestes conviccions artístiques; vol reivindicar el paper de l'artista-pedagog i dels grans beneficis en el desenvolupament cognitiu i psicosocial de l'alumnat que ens ofereix l'aproximació a l'expressió dramàtica.

Aproximació a l'expressió dramàtica a través del Teatre de l'Oprimit és una proposta més que demostra que el teatre en el seu estat més pur i genuí pot ser inclòs en els currículums de les nostres escoles, però que també evidencia que no n'hi ha prou. No n'hi ha prou amb guies com aquestes. S'han de sistematitzar formacions que permetin a les docents conèixer i incloure l'expressió dramàtica en la seva pràctica docent i també s'ha de fer cabre la figura de l'artista-pedagog a les escoles. I no només vull reivindicar aquesta figura a les escoles, sinó també a les universitats; al grau de pedagogia mateix. No podem defensar un discurs sobre el nostre ventall de sortides professionals si la universitat tampoc ens dona les eines suficients per viure-ho i fer-ho.

Com em va dir la Marcela Otárola, la coordinadora de projectes de ConArte: “això que busques no ho podràs resoldre amb un TFG, jo fa vint anys que li dono voltes”. I és així, calen més persones donant-hi voltes a aquesta qüestió.

Intentar incloure el Teatre de l'Oprimit en una classe de 5è de primària és, segurament, la tasca més innovadora i reveladora que promet aquest projecte. Boal diu que tot ésser humà és teatre i que el teatre no només és un art sinó que també és una arma. Aquesta arma alliberadora, però, segons Freire, no alliberarà a ningú per si sol. Els éssers humans ens alliberem en comunió.

10. Referències

Baraúna, T., i Motos, T. (2009). *De Freire a Boal. Pedagogia del oprimido. Teatro del oprimido*. ÑAQUE.

Boal, A. (2002). *Juegos para actores y no actores: teatro del oprimido*. Alba Editorial S.L.

Boal, A. (2004). *El arco iris del deseo: del teatro experimental a la terapia*. Alba Editorial.

Boal, A. (2012). *La estética del oprimido: reflexiones errantes sobre el pensamiento desde el punto de vista estético y no científico*. Alba Editorial.

Catalunya. Decret 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica. (DOGC núm. 8762, 29-09-2022, pàg. 142-150).

<https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/8762/1928585.pdf#page=45>

Cruz, P. (2014). *El juego teatral como herramienta para el tratamiento educativo psicopedagógico de algunas situaciones y necesidades especiales en la infancia*. [Tesi doctoral, Universidad Nacional de Educación a Distancia]. E-spacio.

<http://e-spacio.uned.es/fez/view/tesisuned:Educacion-PCruz>

Servei d'Ordenació Curricular d'Educació Infantil i Primària (2017). *Currículum: educació primària*. Departament d'Educació. Generalitat de Catalunya.

https://repositori.educacio.gencat.cat/bitstream/handle/20.500.12694/172/curriculum_educacio_primaria_2017.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Di Caudo, M. (2013). Relaciones conflictivas: pedagogías críticas y currículum. *Praxis & Saber*, 4(8), 15–39. <https://www.redalyc.org/pdf/4772/477248392002.pdf>

Domènech, J. (2009). *Elogi de l'educació lenta*. Graó.

Federació d'Ateneus de Catalunya. (20 d'agost de 2015). El teatre de l'oprimit: un assaig per transformar la realitat. *Xarxanet*.

<https://xarxanet.org/cultural/noticies/el-teatre-de-l-oprimit-un-assaig-per-transformar-la-realitat>

Flavell, J. (1991). *La psicología evolutiva de Jean Piaget*. México: Paidós Mexicana.

Forés, A., Parcerisa, A., Samper, S., Moreno, R., Aránega, S., Morata, T., Roig, S., Cerezo, S., Carranza, M., Barbieri, N., Cendra, O., Tiñena, A., Ramis, A. i Trinidad, C. (2021). *Educació 360: més enllà del temps lectiu. Una aproximació a les dades de participació i als agents de l'ecosistema educatiu*. Fundació Jaume Bofill.
https://www.educacio360.cat/wp-content/uploads/2021/05/c75-educacio360_pol89.pdf

Freire, P. (2000). *Pedagogía del oprimido*. Siglo Veintiuno.

García-Huidobro, M. V. (2018). *Pedagogía teatral: Metodología activa en el aula*. Ediciones UC.

Gavilanes, P., i Astudillo, A. (2016). Teatro del oprimido de Augusto Boal: Un análisis como herramienta metodológica. *PODIUM*, 29, 11-22.
[https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6741927#:~:text=Texto%20completo%20\(pdf\)](https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6741927#:~:text=Texto%20completo%20(pdf))

Gutiérrez, N. (2018). Pedagogy of the oppressed. *Social and Education History*, 7(2), 201–203. <https://doi.org/10.17583/hse.2018.3578>

Hervitz, S. (2018). ¿Qué es la Pedagogía Teatral?. *Mamakuna*, (7), 56–61.
<https://revistas.unae.edu.ec/index.php/mamakuna/article/view/163>

Illich, I. (1975). *La sociedad desescolarizada*.

Laferrière, G. (1999). La pedagogia teatral: una eina per educar. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, (13), 53-63.
<https://raco.cat/index.php/EducacioSocial/article/view/144501>.

Motos, T. (2010). Teatro imagen: expresión corporal y dramatización. *Aula*, 16, 49–73.
<https://doi.org/10.14201/7431>

Motos, T. (2021). Trabajo de sísifo: las artes escénicas en la educación.
https://interaccio.diba.cat/sites/interaccio.diba.cat/files/trabajo_de_sisifo_aaee_1.pdf

Pérez, A. (1993). La función y formación del profesor/a. Dins J. Gimeno i A. Pérez (Ed.), *Comprender y Transformar la Enseñanza* (p. 398-429). Morata

Prieto, M. (2007). De la expresión dramática a la expresión oral. Dins E. Balmaseda (ed.), *Las destrezas orales en la enseñanza del español L2-LE*. (915-930).

https://cvc.cervantes.es/ensenanza/biblioteca_ele/asele/pdf/17/17_0915.pdf

Valdés, V. G. H., Del Canto Fariña, L., Euler, M. E., MartíNez, C., Salazar, Y. N., Ortiz, M. Á. P., Palma, L. P., Zañartu, C. P., i Cortés, R. Q. (2018). *Pedagogia teatral: Metodología activa en el aula* (4a ed.). Ediciones UC.

Valero, A. L., Martínez, I. J., i Fernández, E. E. (2009). *Claves para una enseñanza artístico-creativa: La Dramatización*.

Vieites, M. F. (2015). La investigación teatral en una perspectiva educativa: retos y posibilidades. *Educatio Siglo XXI*, 33(2), 11. <https://doi.org/10.6018/j/232671>

Vieites, M. (2016). Teatre i educació social. De la intervenció a la formació. *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 64, p. 104-117.

<https://doi.org/10.34810/EducacioSocialn64id312565>

Zambrano-Prado, P., i Casas-Ibáñez, A. (2023). Espacios educativos para el presente: diseño arquitectónico basado en la pedagogía Reggio Emilia. *Estoa*, 12(24), 174-190.

<https://doi.org/10.18537/est.v012.n024.a14>

11. Annexos

1. Annex 1

Objectius, categories i guió per a l'entrevista. Taula de validació de jutges

Objectius	Categories	Preguntes
Formalitzar els dos eixos que protagonitzen el projecte.	Conceptualització	Podries descriure el teatre en tres paraules? Podries descriure la pedagogia en tres paraules?
Comprendre la relació entre el teatre i l'educació	Connexió	Quina creus que és la relació entre l'educació i el teatre?
Conèixer la presència de l'art i del teatre en l'educació formal.	Rellevància	Quina rellevància creus tenen l'art i el teatre en el sistema educatiu actual? (I en aquesta escola?) Per què? Quines activitats (curriculars i extracurriculars) es duen a terme a l'escola en relació amb l'expressió teatral i dramàtica?
Manifestar la utilitat i l'impacte del teatre per a la pràctica docent i per a l'escola.	Eines i beneficis	Quines eines teatrals creus que poden ser útils per una docent? Quins beneficis creus que tenen aquests recursos a l'aula?
Conèixer el procés d'elaboració d'una formació teatral i d'expressió dramàtica per a docents	Formació	Quins són els eixos de treball i les competències que conformen una formació per a docents?
Introduir el teatre social i les seves capacitats transformadores.	Orientacions	Quin creus que és el gran poder del teatre social?

Tractar la importància del tercer eix del projecte.	Continguts	Creus que els conceptes “opressió” i “privilegi” es treballen a les escoles?
Definir el perfil de l'artista-pedagog i la seva desconsideració en el sistema educatiu.	Conclusions	Què és un artista-pedagog? A on creus que es troben aquests professionals? I a les escoles?

2. Annex 2

Entrevista a la Coordinadora general de ConArte Internacional

1. Per començar, m'agradaria saber quina és la teva formació?

Jo soc llicenciada en Arts amb menció especial en actuació teatral. Una llicenciatura que vaig fer a Xile. I també tinc el màster de gestió cultural.

2. Podries descriure el teatre en tres paraules? I la pedagogia?

El teatre jo diria... Comunicar, imaginari, i col·lectiu. I la pedagogia... Sense sonar molt hippie, diria utopia... El camí que hem de seguir per arribar a la nostra utopia. No són tres paraules, però crec que està bé així.

3. Quina creus que és la relació entre l'educació i el teatre?

Jo sempre penso que la unió de l'educació i el teatre ens ajuda en la construcció de l'imaginari a nivell individual i a nivell col·lectiu, ens permet créixer i visualitzar un l'horitzó. L'educació que vivim és bancària i tu reps uns coneixements; i és molt important obtenir la dada, però després l'art et pot ajudar a entendre les possibilitats dels sabers. Això ho defensava molt Freire. Però a vegades també hem de ser conscients dels límits del teatre dins l'educació, quines són les temàtiques que pot i no pot obrir aquest teatre més social i crític dins les aules. S'ha de ser curós, cada cop a les aules hi ha més necessitats, i la formació de docents de primària té mancances per tractar temes delicats.

4. Quina rellevància creus tenen l'art i el teatre en el sistema educatiu actual?

Doncs molta menys del que ens agradaria a la gent que creiem en aquesta aliança, però és veritat

que s'estan obrint molts espais. Encara falta molta formació per totes bandes, tant pels docents com pels artistes. A vegades, hi ha molt bones intencions per introduir les arts al món educatiu, però han estat projectes que han restat més que sumar. També és possible cometre errors. A Catalunya, però, hi ha forces iniciatives que ja han passat la fase pilot i tenen prou rodatge. Això està molt bé. M'agradaria saber el percentatge de centres educatius que tenen projectes consistents, però segur que encara és una xifra baixa. A Girona, hem treballat sobretot amb l'Escola Vila-roja, i l'Escola i l'Institut de Sant Eugènia. A les escoles sempre es fa molta cosa artística, però el tema és aquest, veure com de sistematitzat està. Normalment, aquestes iniciatives es basen en obres de teatre per la Setmana Cultural, pel Festival de Nadal o pel final del curs

5. Quines eines teatrals creus que poden ser útils per una docent? Quins beneficis creus que tenen aquests recursos a l'aula?

D'entrada, totes les dinàmiques i eines que permeten treballar la cohesió grupal. El teatre té moltes eines per treballar la consciència de grup. A Salt, també utilitzem el teatre per potenciar les habilitats lingüístiques. A altres llocs potser és més útil per treballar l'expressió corporal. Tot depèn del que necessiti el context.

6. Quins són els eixos de treball i les competències que conformen una formació per a docents?

Doncs, depèn. Si ens centrem en arts escèniques, sempre depèn del formador o també depèn de la línia de treball que vulgui reforçar l'escola. Nosaltres acostumem a fer dos tipus de formacions; dirigides a un claustre que té una necessitat, com per exemple, dur a terme una obra de teatre. Llavors vaig fer una formació de 15 hores al llarg de cinc dies, per treballar la creació de text, com muntar un calendari de muntatge de l'obra, com treballar escenes, i també vaig oferir dinàmiques per treballar la confiança i la cohesió grupal. Després, hi ha formacions més genèriques i bàsiques sobre com introduir les arts escèniques a l'aula, com dinamitzar sessions de tutoria, com treballar l'expressió oral, com reforçar el català dins l'escola. Se li ha de buscar a la formació un objectiu molt clar perquè sigui útil. Els docents, cada vegada que fan formació, agraeixen molt que els continguts estiguin molt aterrats. Que tinguin objectius molt concrets, perquè sinó, es perden.

Els artistes amb els qui treballem nosaltres a vegades han fet servir eines del Teatre de l'Oprimit en els projectes i en les formacions que oferim. Jo algun cop n'he fet alguna, no diria que la meua metodologia està basada en el Teatre de l'Oprimit, però sovint em serveixo de dinàmiques del Teatre Imatge. Nosaltres a ConArte treballem amb les escoles, mínim dos anys, i introduïm la figura de l'artista en horari lectiu.

7. Quin creus que és el gran poder del teatre social?

El que et deia a l'inici, el teatre social és comunitari i té molt a veure amb l'educació artística i l'art social a on la mirada que importa es posa al procés; a on posaràs tota la teua energia. També mostraràs un resultat del que has construït en el procés. No hi ha tant aquesta imposició que el resultat serà professional i excel·lent, perquè la gent no acostuma a ser professional. El teatre comunitari acostuma a treballar-se en contextos no formals. Però el gran poder que té, de la mateixa manera que l'educació artística, és que prioritza el procés d'aprenentatge.

8. Creus que els conceptes “opressió” i “privilegi” es treballen a les escoles?

Clar, jo no sé com es treballen aquests conceptes a les escoles. Tots aquests conceptes propis d'en Boal i d'en Freire, tots aquests conceptes de lectura marxista, són complicats de traduir cap al món educatiu i en contextos d'educació primària. Però potser es tradueix cap a les qüestions de conflictivitats entre nens i nenes d'una classe. Apareixen els rols. Hi ha líders positius i líders negatius. Jo crec que es podria aproximar el concepte “opressió” però amb altres pràctiques més tangibles. Al final, s'ha de potenciar el pensament abstracte, però, en general, si un infant no ha viscut una cosa, no l'entendrà. Així i tot, segur que poden reflexionar sobre els conflictes que han tingut a l'estona de pati. La lògica de les opressions rau en el poder que algú ha exercit sobre tu sense tu estar d'acord amb aquest exercici de poder. Això sí que es pot treballar.

9. Què és un artista-pedagog? A on creus que es troben aquests professionals? I a les escoles?

Un artista-pedagog seria una persona que té un recorregut artístic i una proposta com a artista, ja sigui com a col·lectiu o com a persona, i que té una mirada cap a l'art i una metodologia de treball artístic i que es dedica a adequar aquestes aportacions artístiques, traduir-les i lligar-les amb el món educatiu. És una figura que no està pas organitzada, que no existeix encara

l'associació d'artistes-pedagogs o artistes educadors, vull dir. Però és un col·lectiu que va agafant força. No hi ha com una orgànica, molt artistes-pedagogs toquen altres potes de l'ecosistema artístic o educatiu. De fet, des de Conarte, teníem la idea de fer un mapatge d'artistes-pedagogs de Catalunya perquè som molts, però no hi ha un banc d'artistes educadors com a tal. Si ens coneixem entre nosaltres és perquè ens anem trobant.

3. Annex 3

Entrevista al actor, director i pedagog teatral Ferran Joan Miquel

1. Per començar, m'agradaria saber quina és la teva formació?

Tinc una formació força eclèctica en les arts escèniques. Soc el cul d'en Jaumet. Vaig començar com a actor al Galliner, però aviat em vaig enamorar de la dansa contemporània. Això em va portar a Barcelona, on vaig intensificar la meva formació, treballant com a tècnic i col·laborant amb diverses companyies. Després d'un any a Àustria, vaig descobrir el Teatre Pedagògic i el Teatre de l'Oprimat d'Augusto Boal. Aquesta metodologia em va semblar tan potent que, en tornar, vaig començar a formar-me en aquestes tècniques. En aquell moment, a Catalunya hi havia un *boom* de teatre pedagògic, comunitari i social. Vaig aprofitar totes les oportunitats de formació que vaig poder, combinant la teoria amb la pràctica. Vaig completar un postgrau en Pedagogia de Teatre a l'Institut del Teatre de Vic, que em va ajudar a estructurar els meus coneixements teòrics. Amb l'experiència acumulada, vaig començar a donar classes de Teatre Social i de l'Oprimat. El meu primer curs, dirigit a professors de secundària, pedagogs, psicòlegs i educadors socials, va donar lloc a la formació d'una companyia anomenada Kilalia. Aquesta companyia es va especialitzar en teatre fòrum, centrant-se en temes de gènere i realitzant nombroses actuacions. Finalment, treballant amb grups d'adolescents, em vaig adonar que era difícil trobar textos interessants per a ells. Així que vaig començar a escriure'ls jo mateix. A partir d'aquí, vaig descobrir el gust per l'escriptura i em vaig enamorar de la dramatúrgia. Això em va portar a una direcció més professional i a dedicar-me professionalment a la dramatúrgia. Una cosa m'ha portat a l'altra, i crec que pràcticament tots els meus textos tenen sempre un contingut social. Aquest seria el resum del meu recorregut.

2. Podries descriure el teatre en tres paraules? I la pedagogia?

El teatre, per mi, és joc, viatge i representació. I la pedagogia diria que vol dir compartir, aprendre i joc també.

3. Quina creus que és la relació entre l'educació i el teatre?

A Catalunya sempre ha existit una gran tradició de teatre a l'escola. Però és important destacar que la major part de les vegades, al voltant del 90%, aquest teatre escolar se centra en la preparació d'una obra per al final de curs. Això significa que el focus està posat en la finalitat i el producte final, més que en el procés i els beneficis intrínsecs de l'expressió dramàtica. Aquesta distinció és rellevant, ja que diferencia entre el teatre orientat a un producte final i l'expressió dramàtica centrada en el procés en si mateix. A llocs com Anglaterra, l'expressió dramàtica és una assignatura ("Drama") integrada al currículum escolar, proporcionant beneficis psicomotors, socials i lingüístics als alumnes. Tot i els avenços, encara hi ha dificultats per deslligar la idea de teatre dels resultats, ja que sovint es relaciona el teatre amb la producció d'una obra final.

4. Quina rellevància creus tenen l'art i el teatre en el sistema educatiu actual?

La rellevància del teatre i l'art en el sistema educatiu és significativa i varia d'una escola a una altra. Alguns centres escolars donen molta importància a la creativitat i a les arts visuals, integrant-les en el currículum juntament amb altres matèries. Pel que fa al teatre, la seva presència en l'horari lectiu també pot variar: en algunes escoles es manté com una activitat extracurricular, mentre que en altres s'intenta integrar dins l'horari lectiu. La meua experiència treballant amb instituts a on es fan cicles formatius d'intervenció social és un exemple d'aquesta integració en l'horari lectiu. És encoratjador veure com algunes institucions reconeixen el valor d'aquestes eines i les incorporen de manera estructurada en el seu programa educatiu. Aquest enfocament pot ser especialment beneficiós per als alumnes que més endavant poden aplicar les habilitats adquirides en el seu futur laboral, tenint en compte la sensibilitat de cada claustre en la seva implementació.

5. Quines eines teatrals creus que poden ser útils per una docent? Quins beneficis creus que tenen aquests recursos a l'aula?

Ostres, hi ha moltes eines. Moltes que t'ajuden a millor la teua presència davant un grup. Com modules la veu, el ritme de la classe... Habilitats sobre com guiar un grup que també és

fonamental en l'expressió dramàtica. Són coses que també vas aprenent amb el temps, amb l'experiència i la sensibilitat desenvolupada. Les tècniques d'expressió dramàtica poden ser molt útils per als docents, ja que permeten aprofitar els exercicis de manera efectiva. És important saber dirigir el grup i adaptar-se al seu estat emocional i nivell d'interès en cada sessió. Aquesta adaptabilitat és essencial per obtenir beneficis significatius. A més, l'ús d'eines teatrals de manera transversal en altres aspectes com la història, les matemàtiques o l'ecologia pot ser molt potent, tot i que aquesta pràctica encara no està molt estesa, especialment en comparació amb països com Anglaterra, on les noves tendències pedagògiques són més avançades.

6. Quins són els eixos de treball i les competències que conformen una formació per a docents?

Quan duia a terme formacions per a docents al Galliner, amb altres companyes com la Sílvia Escuder i la Marta Corral, eren cursos intensius que solien atraure docents de diferents nivells educatius i àmbits, com primària, secundària o treball social. Durant una o dues setmanes intensives, ens centràvem en temes de teatre i pedagogia, oferint eines pràctiques i teòriques per a la seva aplicació en l'àmbit educatiu. Cada formador té les seves preferències i enfocaments particulars en l'ensenyament del teatre, i escombra cap a casa. En el meu cas, em centro especialment en l'expressió corporal, el joc teatral i la improvisació, combinats amb contingut didàctic rellevant. A mesura que avanço amb els exercicis, proporciono una bibliografia recomanada i explico els objectius de cada activitat, així com l'estructura i la planificació de la classe. És crucial tenir una direcció clara en les activitats, fins i tot si els exercicis són senzills. També deixo marge per a la flexibilitat, ajustant-me a les necessitats del grup o a les circumstàncies del moment per mantenir la classe orgànica i dinàmica. En general, em centrava més en la pràctica que en temes més tècnics com la interpretació o el treball vocal, els quals requereixen una formació més específica. També acostumava a treballar a través del Teatre Imatge, que és una tècnica força accessible i polisèmica que et permet entrar en una dialèctica a partir d'imatge. També introduïa el Teatre Fòrum i el món dels pretextos dramàtics, el *drama process*, que també et permet treballar la conflictivitat a través de contes i històries, sense la necessitat de buscar una transformació social i política, com ho fa el Teatre de l'Oprimat.

7. Quin creus que és el gran poder del teatre social?

El teatre social comunitari no està tan vinculat amb els contextos formals de l'educació. Pot tenir un poder transformador més profund en comparació amb les formes més institucionalitzades. A través de l'expressió i del fet de compartir en col·lectiu, els participants s'empoderen i es valoren mútuament. Aquest tipus d'activitat genera un fort reforç positiu i permet als participants expressar-se lliurement i desenvolupar la confiança. A més, quan es treballen temes socials rellevants, pot conduir a reflexions personals i col·lectives significatives. El debat dramàtic és una eina efectiva per a aquest propòsit, ja que pot encendre la passió i permetre que els participants expressin les seves opinions i respectin les dels altres. Això pot conduir a un empoderament real, ja que els participants aprenen a compartir, respectar i sumar perspectives sobre temes importants.

8. Creus que els conceptes “opressió” i “privilegi” es treballen a les escoles?

Treballar amb la mirada política del Teatre de l'Oprimat a l'escola és complicat. L'escola ha de fomentar l'esperit crític, però no està dissenyada per qüestionar el sistema econòmic o el productiu. Conceptes com opressió i privilegis són forts i difícils de comprendre per a alumnes de primària. Crec que aquests temes es poden introduir a partir del tercer cicle, a 5è i 6è, on es pot començar a analitzar la realitat i fomentar el pensament crític. No obstant això, la transició de l'anàlisi a l'acció, que és l'objectiu final del Teatre de l'Oprimat, probablement és més adequada per a secundària. Introduir eines d'anàlisi a primària seria molt positiu per fomentar l'esperit crític.

9. Què és un artista-pedagog? A on creus que es troben aquests professionals? I a les escoles?

Mentre feia el grau de pedagogia teatral a Vic, aquest concepte es va posar molt de moda. I de cop, tots i totes vam començar a considerar-nos a nosaltres mateixos artistes-pedagogs, com no ho havíem dit mai. Un concepte que prové del pedagog Georges Laferrière. Aquest concepte no es limita a algú que es dedica tant a la pedagogia com al teatre, sinó que implica una actitud creativa en el treball pedagògic. Sempre he combinat les dues coses, treballant amb els grups des del joc i la creativitat, creant alguna cosa nova amb ells. Per a mi, ser un artista pedagog significa anar més enllà de tenir una feina, és una actitud interioritzada. He observat que els meus

companys en pedagogia teatral comparteixen aquesta actitud, ja que constantment adaptem i innovem durant les classes. Això fa que les classes siguin orgàniques i vives, on els exercicis proposats poden evolucionar de manera inesperada però enriquidora. Això Georges Laferrière ho tenia molt. És a dir, N és l'exercici que tu tens pensat proposar al grup amb el qual vas treballar. I el “+1” són totes aquelles opcions que de cop s'obren i que no t'esperaves. Més enllà de la formació teòrica que tu puguis fer, el que t'aportarà a la praxi seran aquests “+1”, que cada vegada els veuràs d'una forma més orgànica i els sabràs aprofitar. Cada vegada estaràs més predisposat al fet que passin coses que no t'esperaves i això és molt guai.

4. Annex 4

Entrevista a la Cap d'Estudis de l'Escola Cassià Costal

1. Quants alumnes hi ha escolaritzats aquest curs a l'escola?

Aquest any són al voltant d'uns 370 alumnes.

2. Quants alumnes hi ha de 5è de primària? I a 6è?

A 5è de primària són uns 45, repartits en dues classes de 23 i 22, i a 6è són 49 en dues classes de 25 i 24.

3. Entenc que al cicle superior de primària es du a terme alguna assignatura de l'àrea d'Educació en Valors Cívics i Ètics. Com es diu l'assignatura?

Educació en Valors Cívics i Ètics és obligatòria en un curs de cicle superior. Nosaltres la fem a 5è. El nom és el que dicta el Departament. La resta de cursos no la fan. Sí que fan una sessió de tutoria i qui no fa religió. Durant l'estona de religió fan “activitats cíviques i culturals”.

4. Em podries dir quins continguts es treballen en aquesta assignatura?

Els sabers que treballen són els que diu el nou currículum amb relació a: Autoconeixement i autonomia moral, Societat, justícia i democràcia, Sostenibilitat i ètica ambiental i Educació emocional. Cal destacar que treballem des de fa molt de temps, com a objectiu d'escola la sostenibilitat, l'educació emocional i els hàbits saludables.

5. Per acabar, m'agradaria saber una mica sobre l'educació artística de l'escola.

El teatre té gaire presència a l'escola, en l'horari lectiu? S'aposta per l'educació teatral?

El teatre es treballa mitjançant contes a Educació Infantil. A primària es treballa a Educació Física fent algun esquetx a tots els cursos, d'expressió i comunicació corporal. També a Anglès al cicle inicial fan alguna petita representació o esquetx en anglès que de vegades està obert a les famílies. Al cicle mitjà, a l'àrea de Català i d'una manera més interdisciplinària, es fa un teatret que obren a altres alumnes i famílies, i reciten, interpreten, canten... De vegades, al cicle superior, fan algun esquetx que graven, més de l'estil cinema.

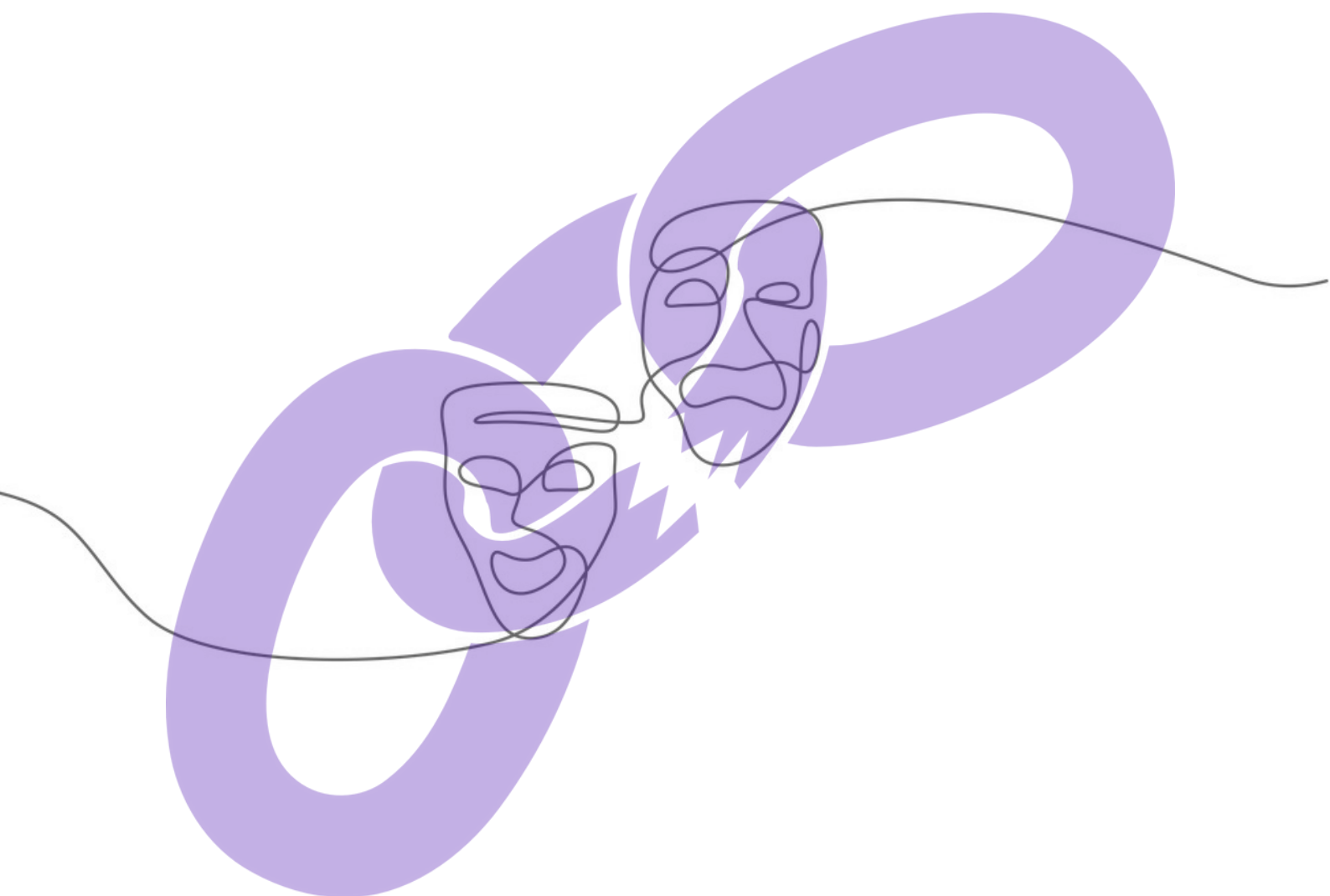
5. Annex 5

Guia didàctica

En les següents pàgines, exposo el material didàctic fruit d'aquest projecte.

Aproximació a l'expressió dramàtica a través del Teatre de l'Oprimit

Guia pràctica per incloure exercicis teatrals en l'àrea
d'Educació en Valors Cívics i Ètics al cicle superior de
primària

Presentació

Aproximació a l'expressió dramàtica a través del Teatre de l'Oprimit es tracta d'una proposta creada pel pedagog Pau Pericot dins el marc del Treball de Final de Grau de Pedagogia de la Universitat de Girona.

El perquè d'aquesta guia

A través de la meva experiència com a estudiant de teatre i d'educador en el lleure, descobreixo les capacitats transformadores i els beneficis que ens ofereixen les arts en els processos d'aprenentatge. L'art ens permet fer més sensible i significant els viatges educatius que emprenem. És per això que ofereixo aquest material a on convergeixen reflexió i pràctica. A on trobareu exercicis i recursos relacionats amb el teatre social d'Augusto Boal i com aquest es pot aproximar a l'escola, a l'últim cicle de l'educació primària.

Què us ofereix?

Aquest material ofereix una guia per a docents que volen apropar de forma autònoma el teatre a l'aula. Proporciona un recurs a on convergeixen reflexió i pràctica. Trobareu exercicis i recursos relacionats amb el teatre social d'Augusto Boal, un artista i pedagog que va inventar el Teatre de l'Oprimit. Un recull d'exercicis per treballar els valors cívics i ètics durant l'última etapa de l'educació primària.

Com s'organitza?

Trobareu la guia dividida en informació conceptual i material pràctic. Primer, un seguit de dades per conèixer elements teatrals bàsics per millorar la intervenció docent i les bases teòriques dels exercicis, i després 10 exercicis teatrals per treballar qüestions socials en l'àrea d'Educació en Valors Cívics i Ètics que es desenvolupa al llarg de 5è de primària.

Introducció

Treballar per la promoció de les arts, tant plàstiques com escèniques, hauria de ser un dels primers objectius de totes aquelles professionals de la pedagogia que creuen en una educació integral i de qualitat. Són molts els estudis que evidencien els beneficis de les arts com el teatre en el desenvolupament personal, social i acadèmic de l'alumnat.

Personalment, Paulo Freire i Augusto Boal, han fet que el meu discurs pedagògic sigui més humà i crític amb els eixos educatius que vull defensar. Frenar les violències i augmentar les resiliències. És per això, que no només vull fomentar el teatre sinó que també l'esperit crític, un element que sovint queda oblidat dins el currículum del sistema educatiu formal.

Els objectius d'aquest projecte són fomentar l'expressió dramàtica en la pràctica docent i posar en pràctica exercicis propis del Teatre de l'Oprimat. Reflexionar críticament en comunitat sobre la societat i els conflictes socials que succeeixen és també d'aquest projecte i del teatre social de Boal.

Aquesta guia servirà a tota aquella docent que confii en el teatre i en la seva capacitat vivencial i transformadora. No es planteja una seqüència didàctica concreta sinó que ofereix eines que permeten construir aquella seqüència que pugui ajudar a realitzar l'aprenentatge desitjat per l'alumnat, per respondre preguntes quan realment es tenen. Tot a través del teatre social i tenint en compte la pedagogia de l'oprimat que ja planteja, en la seva teorització, elements tan necessaris com la comunicació activa, el diàleg, l'acció, la democràcia i la justícia social.

Elements dramàtics

La teatralitat i l'expressió dramàtica es tracten d'uns elements més presents del que creiem en el moment interventiu d'una docent. Són conceptes, que sense saber-ho, ens ajuden a desenvolupar la nostra pràctica d'una forma més efectiva i completa. L'expressió dramàtica conforma un llenguatge total que, a través del joc, té com a objectiu transmetre els continguts d'una forma menys conscients i més expressiva. La dramatització i la creativitat teatral suposen un procediment perfecte per proposar activitats d'interacció social, ja que es basa essencialment en el diàleg i permet crear a l'aula una situació real de comunicació. A continuació, alguns elements que permetran a la figura docent propiciar aquest espai:

Comunicació verbal

Podríem dir que la **veu** és un dels instruments més importants que s'involucren en la pràctica docent. Quan ens trobem davant una aula hem de saber reconèixer la flexibilitat i versatilitat de la nostra veu; i les seves limitacions i qualitats a l'hora d'usar-la. Saber projectar i modular el to de veu segons les necessitats de cada situació és positiu tant pel docent com per l'alumnat. També és molt rellevant mantenir aquesta eina en un estat òptim per gaudir-la sempre.

Comunicació no verbal

El missatge que es transmet amb la veu guanya interès quan s'acompanya adequadament de l'**expressió corporal**. Sovint, el nostre cos diu moltes més coses de les que diu la parla, i els infants amb els qui treballem ho poden notar. Saber estar i tenir una presència que estigui en acord amb cada situació és molt important per desenvolupar una bona pràctica docent i per transmetre coneixements i emocions de manera autèntica. Per moltes professionals de la pedagogia, la comunicació no verbal és l'eina més important que té un professional que treballa amb persones. Allò que volem dir és més entenedor si s'acompanya d'un ús coherent del llenguatge corporal. La cinèsica, l'estudi del significat dels moviments corporals, destaca els següents sis elements: la postura corporal, la direcció corporal, els gestos, l'expressió facial, la mirada i el somriure. Tenir una bona relació amb el nostre cos i reconèixer el moviment que genera és el primer pas per gaudir d'aquest i per poder aplicar les seves capacitats en la pràctica docent.

Espai i temps

Reconèixer la relació bidireccional entre els elements “espai” i “temps” també ens permet fer-ne un bon ús i afavorir al funcionament i gestió d’un grup-classe. Sovint, ens hem de prendre l’espai d’una aula com un escenari on hi han de passar processos significatius. Jugar amb l’espai disponible enriqueix l’experiència dels aprenentatges (Zambrano-Prado & Casas-Ibáñez, 2023). Segons la pedagogia Reggio Emilia, l’espai es tracta del tercer mestre, després del propi infant i de la docent. Permetre la lliure descoberta i interacció humana en els diferents espais de l’escola, tot interconnectant-los, ja suposa un incentiu positiu en els aprenentatges que hi succeeixen. El temps i la gestió d’aquest en els diferents processos que tenen lloc a l’escola, també són elements que condicionen la pràctica docent i com aquesta és rebuda per l’alumnat. Segons Domènech (2009) i el moviment *slow* en l’educació, les activitats i lliçons han de definir el temps que dediquem a elles, en lloc de limitar-les arbitràriament en períodes fixos. És important lluitar per redefinir el concepte de temps educatiu des d’una perspectiva de qualitat i profunditat, en lloc de la quantitat i la rapidesa.

El joc dramàtic

El terme “joc dramàtic”, sinònim de dramatització, és una tècnica pedagògica prèvia a la preparació d’una peça teatral com la coneixem, i que no sempre ha de ser la finalitat de treballar el teatre dins l’escola. Els beneficis del teatre apareixen quan l’enfocament vetlla pel procés i no pel resultat. El joc dramàtic té la finalitat d’aconseguir una experiència educativa integradora, basada en el joc i en el protagonisme de l’infant, que possibilita la seva expressió personal, l’impuls de la seva capacitat i actitud creativa i la millora de les relacions personals. (Cruz, 2014). Per a aconseguir aquesta finalitat es pot fer mitjançant imitacions o mímica, improvisacions, jocs de rols, representació de contes, construcció de màscares i titelles, etc. Així doncs, a través de la dramatització s’uneixen diferents manifestacions del llenguatge fomentant en gran manera la formació integral de l’alumnat (Valero et al., 2009).

Teatre de l'Oprimat

El Teatre de l'Oprimat és una tendència teatral composta per **jocs, exercicis i tècniques** que cerquen la humanització de la humanitat. És un mètode que permet l'alliberament d'elements repressius com la discriminació, la manipulació, la violència i diverses formes d'abús de poder. I ho fa amb l'anàlisi del passat, el present i el futur de forma activa entre els participants. En aquest diàleg comunitari, no hi ha lloc per a l'espectador passiu. Es trenca la divisió entre actor-espectador i les seves tradicionals funcions, l'espectador passa a l'acció, a l'escenificació. Aquest mètode va ser forjat pel dramaturg brasiler **Augusto Boal** als anys 1960 i les seves teories les sistematitza en els seus llibres *Teatro del Oprimido* (2009) i *Juegos para actores y no actores* (2007). De fet, el 1996 es va fundar a Rio de Janeiro el Centro de Teatro do Oprimido amb el seu nom, on s'imparteixen cursos (Federació d'Ateneus de Catalunya, 2015). Als Països Catalans, aquesta tendència teatral ha arrelat durant les darreres dècades i existeixen diverses experiències arreu del territori.

Un dels clars antecedents de les idees d'Augusto Boal es troba en la **Pedagogia de l'Oprimat** plantejada per Paulo Freire. La proposta pedagògica de Freire es fonamenta en la idea que la realitat social és el resultat de l'acció o inacció dels homes i les dones, entenent-los com a subjectes actius i no com a objectes passius en la construcció de la història. Per tant, hi ha una relació dialògica constant entre els individus i amb el món. L'autor proposa una educació llibertadora basada en una pedagogia crítica, on és fonamental un procés permanent de *conscientització* de les persones per a la transformació de les relacions d'opressió, oposant-se a l'educació bancària.

El Teatre de l'Oprimat (T.O.) es desenvolupa en diferents tècniques que Boal va anar teoritzant a mesura que la vivència li permetia crear-les i posar-les en pràctica. Evidentment, el Teatre de l'Oprimat es va establir com un **camí artístic i polític** que permetés donar lloc a pràctiques transformadores. El Teatre de l'Oprimat és una eina que es pot utilitzar en contextos escolars per abordar problemes relacionats amb les relacions humanes i per afrontar-los mitjançant un diàleg autèntic que busqui punts de trobada. El teatre no només ha d'interpretar la realitat, sinó que, sobretot, ha de tractar de canviar-la, posant l'accent en el futur més que en el passat. Una de les grans lliçons que ens va deixar Augusto Boal és que tenim l'obligació d'inventar un altre món, perquè **un altre món és possible**. Amb el T.O. utilitzat en l'àmbit de l'ensenyament i de l'animació sociocultural, es tracta de portar a la classe o al taller teatral les experiències de por, marginació, abús o opressió dels membres del grup i analitzar-les per lluitar contra els seus efectes negatius (Motos, 2010). En reconèixer-se en les imatges vives que es van construir sobre els temes dramatitzats, les participants se senten estimulades a participar espontàniament. Utilitzada aquesta tècnica al principi d'un procés teatral, permet l'apropiació progressiva del llenguatge dramàtic. Coneixem diverses tècniques, però en aquesta guia es treballen les següents: **Teatre Imatge, Teatre Periodístic i Teatre Fòrum**.

- **El Teatre Imatge;** és una modalitat teatral que, en principi, no fa servir la paraula, sinó que fomenta el desenvolupament d'**altres formes de comunicació i percepció:** les postures corporals, les expressions del rostre, les distàncies a les quals es col·loquen les persones durant la interacció, els colors i els objectes, és a dir, el llenguatge no verbal (Motos, 2010). Resumint, la tècnica sol començar amb la narració d'experiències personals negatives, escollint-ne algunes dins el grup, per anar-les abordant una per una. Aquesta història es transforma en una imatge estàtica i central, que s'analitza per a identificar el focus, l'estatus dels personatges i la contradicció (opressió). Després, es delibera sobre l'essència de la història i es desenvolupa una seqüència d'imatges que la desenvolupen. Finalment, es proposa una "imatge ideal" com a rebel·lió contra la situació negativa presentada inicialment.
- **El Teatre Periodístic;** és un teatre d'urgència que neix en plena dictadura militar com a instrument de conscienciació i educació. Utilitza com a material de partida principalment **la premsa diària**, però també s'acostuma a fer servir revistes, fullets, enregistraments de televisió, etc. Després de recopilar el material, es realitza una fase de treball de taula que inclou una anàlisi de la notícia i les seves implicacions sociopolítiques. La notícia, treta de context, adquireix una altra dimensió. El Teatre Periodístic no només es basa en els diaris, sinó també en els altres mitjans que ens envaeixen, ens enquadren dins de patrons, ens controlen i no ens permeten veure o bé, sortir de les opressions (ràdio, televisió, internet, cartells publicitaris...).
- **El Teatre Fòrum;** proporciona una plataforma per a una transformació profunda en la pedagogia de l'escola i de l'entorn, donant importància a abordar de manera exhaustiva els conflictes relacionats amb la discriminació, l'exclusió, les transicions i els ritus de pas. L'objectiu del Teatre Fòrum és posar en relleu i abordar els **conflictes presents dins de la comunitat**, que repercuteixen directament dins de l'aula, sigui de manera directa o indirecta. Això inclou les preocupacions, reflexions i tensions expressades pels moviments o col·lectius socials. Durant el taller, es crea un espai de cura a través de l'experiència comunitària, on es reflexiona sobre les problemàtiques socials de l'entorn i es proposen alternatives d'acció per canviar-les. El Teatre Fòrum pot facilitar el diàleg productiu sobre els prejudicis i la discriminació i permet:
 - Debatre sobre la possibilitat d'una educació social condicionant i condicionada.
 - Reconèixer les emocions i sentiments: emocions intenses com l'ansietat, la culpa, el rebuig o l'enuig sovint són ignorades o suprimides quan es discuteix sobre prejudicis i discriminació.
 - Compartir reptes i pors personals.
 - Trobar alternatives conjuntes davant de situacions de discriminació i representar-les en escena.

La figura de l'animador o **curinga** es tracta del pedagog que desenvolupa i dinamitza aquestes metodologies del Teatre de l'Oprimit. El curinga en el Teatre de l'Oprimit exerceix el paper de facilitador de reflexions, tot mitjançant les discussions, qüestionant la realitat i fomentant l'anàlisi. Impulsa el col·lectiu a endinsar-se en un procés de presa de consciència sobre els conflictes presents en els exercicis duts a terme.

Exercicis teatrals

Les següents activitats, com indica Boal en les seves guies, han d'anar precedides d'estiraments i exercicis d'expressió corporal per reconèixer i escalfar el propi cos i l'espai del qual es disposa (Boal, 2002). Com que es pretén apropar aquestes activitats a l'assignatura d'Educació en Valors Cívics i Ètics, cal tenir en compte els quatre components que determinen els continguts de l'assignatura tractada a 5è de primària: **autoconeixement i autonomia moral; societat, justícia i democràcia; sostenibilitat i ètica ambiental**, i **educació emocional**. Aquestes activitats han de servir com a un complement metodològic de les lliçons, per treballar els aspectes desitjats.

Nom	Iconografies (Teatre Imatge)
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Es tracta d'expressar un tema amb el propi cos. A) Numerar les participants. L'animadora diu un número i la persona a qui el número correspon surt i proposa una postura amb el seu cos. Mantindrà la imatge congelada durant tot l'exercici. B) A continuació, l'animadora va dient altres números i les participants de forma acumulativa aniran completant amb les seves postures la imatge, d'acord amb el significat amb què cadascun d'ells interpreti la imatge que es va construint. C) Des de fora, l'últim membre observarà la imatge resultant que han format les seves companyes i li posarà un títol com si es tractés d'una escultura. Seguidament, inventarà una història sobre la imatge, contestant a les preguntes qui, què, on, quan, com i per què.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants. Es recomana fer dos grups.
Temporització o freqüència	30 minuts
Objectiu/objectius del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1 i 3
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i de cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

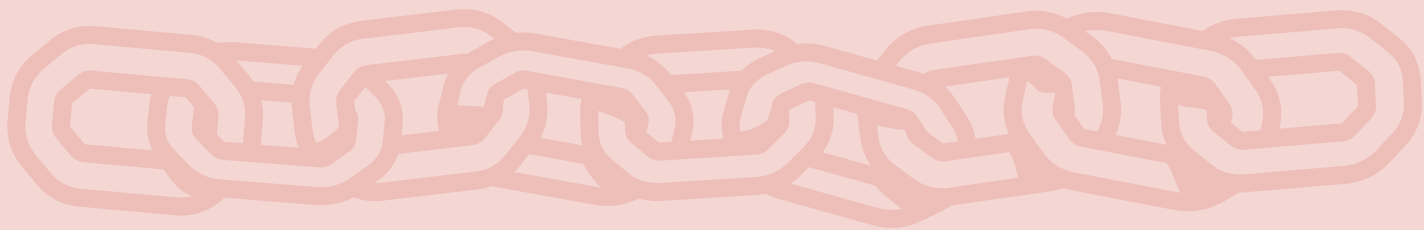
Nom	Iconografies amb diàleg (Teatre Imatge)
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Es tracta de representar un tema amb el propi cos. El tema serà conegut per totes les persones abans de començar. A) La dinamitzadora proposa un tema, per exemple, "xarxes socials" o "autoestima". Van sortint les participants, d'una en una, i cadascuna proposa una postura amb el seu cos expressant el tema donat. B) Van sortint la resta de participants i, de manera acumulativa, completen la imatge d'acord amb el significat que cadascuna concep. C) Les estàtues reben veu. La dinamitzadora ha d'indicar a qui li dona veu perquè es produeixi el diàleg d'una forma ordenada. D) A més de la veu, es pot afegir moviment. Es va construir un diàleg i una història fins que es vulgui finalitzar l'activitat.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants. Es recomana fer dos grups o tres grups
Temporització o freqüència	30-45 minuts
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluaréu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i de cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

Nom	Imatge-foto (Teatre Imatge)
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Es tracta de representar un tema amb el propi cos i amb el cos dels altres. a) En parelles. A fa una escultura mentre B roman amb els ulls tancats. Seguidament els obre durant un instant. A desfà la seva figura. B reproduïx la figura que ha vist en A. Després canvien els papers. b) En grups de 4, 2 i 2. Fan el mateix que a la fase a. c) En grups de 6, 3 i 3. Fan el mateix que a la fase a. d) En grups de 5. Davant, el mateix nombre de participants, que formaran el grup B. El grup B tanca els ulls mentre el grup A fa una escultura col·lectiva. El grup B obre els ulls ràpidament, els tanca, el grup A desfà la seva escultura i el grup B, ara amb els ulls oberts, intenta reproduir-la. Es poden afegir sons i completar-ho amb una història amb l'ajuda del grup A, per respectar la figura original. Després canvien els papers.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència	45 minuts.
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1 i 3
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i de cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

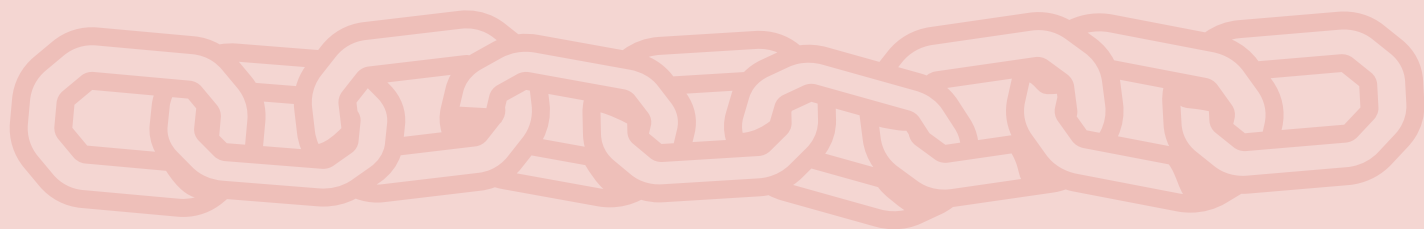
Nom	Concreció de l'abstracció (Teatre Imatge)
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Es tracta de representar un tema amb el propi cos i després amb el dels altres. Amb aquesta activitat es pretén que, independentment del tema, l'important sigui trobar moltes imatges que l'exemplifiquin. a) Una vegada decidit el tema, per exemple, "pobresa" o "violència", cadascuna de les participants mostrarà amb una postura individual congelada la idea que té sobre aquest. Per fer-ho, es col·loquen en cercle d'esquena al centre. Cada un pensa en la manera de poder expressar el concepte. b) Amb un senyal de la dinamitzadora totes les participants es giren i mostren la seva imatge. La imatge no ha de ser necessàriament realista sinó autèntica. c) Es reuneixen les escultures individuals per afinitats. Així resultaran grups escultòrics que reflecteixen les idees que es tenen sobre "pobresa" o "violència". d) Per parelles, dins aquests grups, decideixen la idea/eslògan que la parella té sobre el tema. Després, un esculpeix a l'altre per manifestar aquesta idea. Finalment, es tornen a reunir les imatges per similitud o complementarietat.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència	30 minuts
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluaréu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i de cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

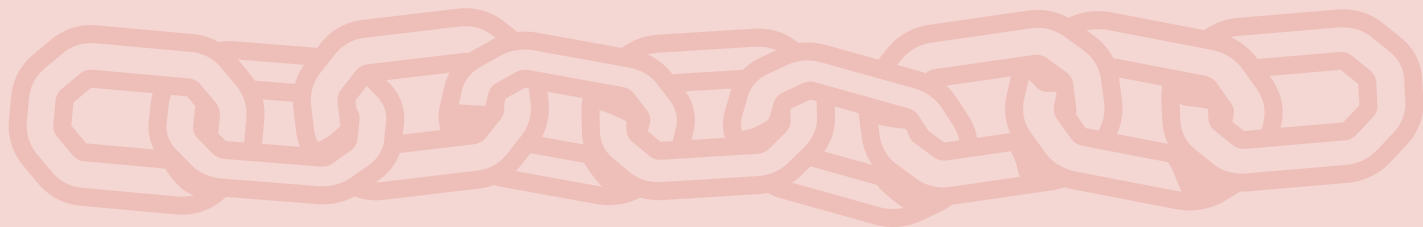
Nom	Imatge de transició (Teatre Imatge)
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Es parteix de dues imatges: una, la "imatge real" i l'altra, "la imatge ideal", que el grup hagi elaborat per treballar un tema. Per exemple: • "Imatge real": Al pati hi ha infants que es barallen per les seves diferències • "Imatge ideal": Al pati tots els infants mostren respecte mutu entre ells. A continuació, l'animadora proposa a les participants que modifiquin la imatge inicial donada, creant imatges de transició per passar de la "real" a la "ideal". L'exercici continua per explorar les imatges que proposen cadascuna de les participants i s'estableixen imatges de consens. Seguidament, es demana que a càmera lenta (un moviment cada vegada que l'animadora doni un cop de mans) les escultures, des dels seus personatges, modifiquin la seva situació. L'animadora farà observar en el comentari que fer imatges és una modalitat d'escriptura del pensament, que és tan important el que fan els participants com el com ho fan. S'han d'observar els moviments de cada escultor-participant mentre esculpeix, els seus titubejos, la seva determinació, el seu ritme, etc. Tot això també informa sobre les seves aptituds.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants. Es recomana fer més 4 o 5 grups.
Temporització o freqüència	45 minuts
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i de cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

Nom	Lectura simple i amb ritme (Teatre Periodístic)
Descripció i desenvolupament de l'activitat	La manera en què es presenta una notícia ens dona informació tan important com el contingut en sí mateix. Elements com la llargària, el format, la ubicació en la pàgina o la presència d'imatges poden influir en la nostra percepció. Podem llegir una notícia de manera objectiva, tenint en compte només els fets, o podem interpretar-la i representar-la teatralment, incorporant les seves subjectivitats i contextos. Aquesta activitat consisteix a llegir conjuntament una notícia que pot estar seleccionada prèviament segons la qüestió que es vulgui treballar. Un cop feta aquesta primera tasca, tot analitzant-la des d'un punt de vista crític, la segona fase consisteix a sonoritzar una notícia de manera que es pugui llegir amb ritmes que redimensionen la informació. Es pot escollir el titular o bé, una frase destacable i llegir-la de diverses maneres, usant diferents tons de veu, afegint moviment i gestos amb el cos, repetint paraules claus... Per posar focus al conflicte del qual la notícia parla.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència	20 minuts
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i de cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

Nom	Text fora de context (Teatre Periodístic)
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Consisteix a llegir una notícia canviant el context habitual en el qual aquest tipus de notícies es presenten. Per exemple: llegir una invasió bèl·lica com un partit de futbol, llegir una dimissió política com una tragèdia grega, llegir una victòria com si llegíssim una defunció... Es fa una reinterpretació i reinvençió de la notícia per situar-la en un altre context. Aquesta activitat més complexa requereix d'un acompanyament més llarg per part de la docent.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència	45 minuts
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i de cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

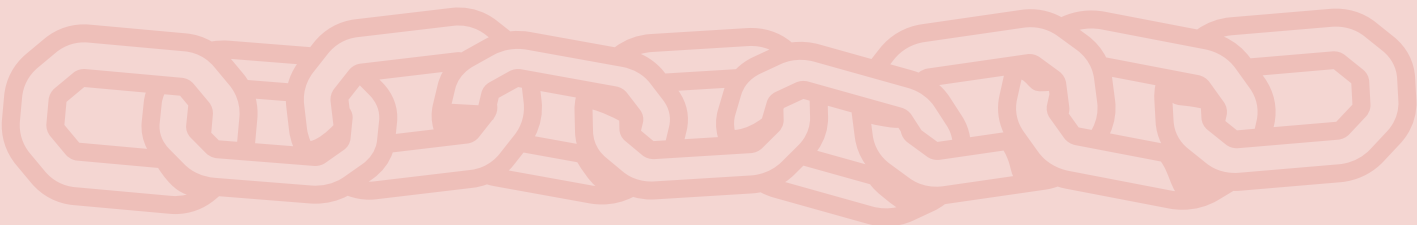

Nom	Improvisació (Teatre Periodístic)
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Aquesta activitat tracta de la lectura d'una notícia mentres s'improvisa i es posa en escena el que es diu, desenvolupant així una dramatúrgia simultània que reconstrueix la veritat a partir de l'acció dels alumnes.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència	30 minuts
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i de cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

Nom	Lectura complementària (Teatre Periodístic)
Descripció i desenvolupament de l'activitat:	Consisteix a comparar la mateixa notícia en diversos mitjans de comunicació per a identificar les diferències en la informació que es proporciona, com ara els detalls que s'omplen, els punts de vista que s'expressen i els temes que s'ignoren. Això pot ajudar a entendre com la cobertura mediàtica pot ser influenciada per diversos factors i a reconèixer les mancances d'informació en les notícies. A partir d'aquesta anàlisi, es pot afegir informació addicional o perspectives alternatives per a completar la imatge.
Beneficiàries de l'activitat:	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència:	45 minuts
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura:	Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació gravada en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i de cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

Nom	Fòrum (Teatre Fòrum)
Descripció i desenvolupament de l'activitat	Per tenir una experiència similar a la del teatre fòrum es poden seguir els següents passos: Pluja d'idees: Com a primera activitat, el professor promourà una pluja d'idees per recollir els temes que seran interpretats al fòrum i anirà anotant-los a la pissarra. Hi ha dues opcions per tirar endavant els fòrums; d'una banda, es pot realitzar una escena sobre un tema que proposi una sola persona; de l'altra, es poden anar votant temes i el que obtingui més vots serà el representat. Escriure la història: En aquesta activitat, el professor lliura targetes a tot l'alumnat on han d'escriure una història curta en la qual exposin un problema de difícil solució: pot ser una cosa que els hagi ocorregut i no sàpiguen com resoldre o qualsevol situació imaginària (però que sigui realista, no màgica). Per ajudar els alumnes, el professor pot plantejar algunes idees aleatòries: una injustícia que hagi viscut; un problema que hagi tingut amb un amic; algun conflicte que hagi tingut en l'última setmana, etc. També els punts indispensables de l'escena: qui són els personatges, quin és el conflicte, quina solució se li ocorre... Quan tots hagin acabat les seves targetes, se'n traurà una a l'atzar, que serà la història que es representarà. Si el grup és nombrós, es triaran diverses escenes perquè totes participin en alguna. L'assaig: Quan els grups ja estiguin assignats amb les històries escollides, es comença un petit assaig de l'escena, abans de fer el fòrum. Repartim els personatges i ens assegurem que totes les participants hagin entès qui són i quin rol compleixen en relació amb el problema que cal resoldre. Sempre hi haurà algun personatge que vulgui resoldre el conflicte i un altre que li ho impedeixi per alguna raó. El model: Es representa l'escena durant deu o quinze minuts amb el problema i la solució proposada que es vol discutir. El model mai pot presentar una solució perfecta. En realitat, l'interessant és tractar problemes que encara no tenen solució perquè, si presentem una situació resolta, el fòrum perd sentit. El fòrum: un cop acabada l'escena model, el professor pregunta a tots els <i>espect-actors</i> si estan d'acord amb la solució proposada o si tenen alguna objecció. En aquest moment, qualsevol té dret a reemplaçar un company. Es torna a representar l'escena i el nou actor pot conduir l'acció feta fins a on li sembli millor per resoldre el problema. El fòrum pot durar tot el temps que sigui necessari per arribar al consens. Quan tots consideren que s'ha resolt el problema de la millor manera possible, es passa a una altra escena.
Beneficiàries de l'activitat	L'alumnat de 5è de primària, al voltant d'uns 20 infants.
Temporització o freqüència	1 hora
Objectiu/objectius i continguts del projecte als que dona resposta	Aquesta activitat dona resposta a l'objectiu 1, 3 i 4
Recursos humans	Docent
Recursos materials i infraestructura	Papers i llapis. Sala polivalent o bé, un espai força gran lliure d'obstacles. Preferiblement a l'interior.
Avaluació de l'activitat (què, com i amb quina eina avaluareu)	Per part de la docent, hi ha d'haver una part d'heteroavaluació traduïda en una graella d'observació. Després de cada activitat, també cal promoure espais de reflexió informal i de cloenda per conèixer les opinions de l'alumnat respecte a les qüestions tractades. Per acabar, per dur a terme un procés d'avaluació integral que pugui permetre observar un impacte al llarg de la implementació de les activitats es durà a terme un diari d'aula.

Webs i llibres d'interès

Centro de Teatro do Oprimido

El Centre de Teatre de l'Oprimid va sorgir el 1986 com a un centre de recerca i difusió del Teatre de l'Oprimid en laboratoris i seminaris, tots dos de caràcter permanent, per a la revisió, experimentació, anàlisi i sistematització d'exercicis, jocs i tècniques teatrals.

Entitat de Barcelona especialitzada en Teatre de l'Oprimid (A. Boal) amb el que desenvolupa diferents projectes per a la defensa dels drets humans, la lluita per a l'erradicació de pràctiques que generen exclusió social i en la cerca de models socials alternatius. També ha desenvolupat la seva escola amb línies pedagògiques pròpies. També du a terme formacions i cursos

Forn de Teatre Pa'tothom

El Galliner. Centre d'Arts Escèniques

El Centre d'Arts Escèniques El Galliner és l'escola de teatre privada més gran de Catalunya i, sens dubte, la referència en pedagogia teatral a les comarques gironines. L'Escola és un centre reconegut pel Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i compta amb el suport institucional de la Diputació de Girona i l'Ajuntament de Girona. També du a terme formacions per a formadores.

- **Boal, A. (2002). Juegos para actores y no actores: teatro del oprimido. Alba Editorial S.L.**
- **Boal, A. (2004). El arco iris del deseo: del teatro experimental a la terapia. Alba Editorial.**

Aproximació a l'expressió dramàtica a través del Teatre de l'Oprimit

Guia pràctica per incloure exercicis teatrals en l'àrea
d'Educació en Valors Cívics i Ètics al cicle superior de
primària